

Normen van jongeren in Nederland ten aanzien van grensoverschrijdend seksueel gedrag

Hinke Mul || April 2009

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Normen van jongeren in Nederland ten aanzien van grensoverschrijdend seksueel gedrag

**Afstudeerscriptie voor de opleiding Psychologie
Universiteit Twente te Enschede**

**Afstudeercommissie
Dr. C.H.C. Drossaert
Dr. H. Boer**

April 2009

Hinke Mul

Samenvatting

Wat is de heersende seksuele moraal van de jongeren in Nederland? Deze vraag, die zowel door de media, de overheid en verschillende instanties betrokken bij de seksuele gezondheid van de Nederlandse jeugd werd gesteld, vormde de aanleiding van dit onderzoek. Hoewel in Nederland uitgebreid onderzoek is gedaan naar de seksuele gezondheid van de Nederlandse jeugd bleef onderzoek naar de seksuele attitudes en normen hierbij achter. Terwijl juist deze factoren een grote rol spelen bij de ontwikkeling van seksuele voorlichting en gerelateerde preventiemethoden. Voor de effectiviteit van voorlichting is het immers van groot belang om aansluiting te vinden bij de heersende denkbeelden en normen van de doelgroep.

Het doel van dit onderzoek was het achterhalen van de heersende seksuele normen en de daarmee samenhangende ervaring met betrekking tot een breed scala aan seksuele relaties en gedragingen. Variërend van homoseksualiteit en seks voor het huwelijk tot minder geaccepteerde handelingen, zoals seks in ruil voor materiële vergoedingen en na overhalen of onder dwang. Tevens wordt daarbij gekeken naar factoren die van invloed kunnen zijn op deze normen. Zowel demografische, als meer persoonlijk zoals muziekvoorkeur, identificatie met verschillende muziekgebaseerde jeugdschibculturen en mediagebruik. Het onderzoek gericht is op jongeren vanaf 15 jaar oud aangezien attitudes en denkbeelden rond deze leeftijd volop in ontwikkeling zijn en jongeren buitengewoon vatbaar zijn voor externe invloeden.

Om inzicht te krijgen in de seksuele denkbeelden en ervaringen van de Nederlandse jongeren werd een cross-sectioneel, kwantitatief onderzoek uitgevoerd met behulp van een digitale vragenlijst. Deze vragenlijst werd zowel via verschillende middelbare scholen in Den Haag als via het internet verspreid. In totaal werden de vragenlijsten van 327 respondenten geïncloseerd en geanalyseerd.

Uit de resultaten van het onderzoek bleek dat de denkbeelden over het algemeen permissiever waren dan tot nu toe in onderzoek was aangetoond. Het merendeel van de respondenten had ervaring met seks binnen een relatie en schuren, een kwart met one-night-stands, het plaatsen van sexy foto's op internet en strippen voor een webcam. Slechts een kleine meerderheid liet zeer permissieve attitudes en ervaringen zien. Wel dacht een aanzienlijk gedeelte van de respondenten in de toekomst nog ervaring op te doen met de meeste 'casual' seksuele gedragingen en dacht één op de vijf respondenten nog tot seks te worden overgehaald. Meisjes waren permissiever ten aanzien van homoseksualiteit en voorhuwelijks seks en jongens ten aanzien van lossere, casual seks. Tevens werd een positieve samenhang gevonden tussen casual en grensoverschrijdende seksuele gedragingen en leeftijd, opleidingsniveau, afkomst, religie, het kijken naar muzikzenders en een voorkeur voor urban en pop/dance muziek. De samenhang met televisie en internetgebruik was niet eenduidig.

Over het algemeen lijken de permissievere denkbeelden zich niet direct te vertalen in meer ervaring met casual, grensoverschrijdende gedragingen. Door de cross-sectionele aard van het onderzoek en het kleine aantal respondenten binnen sommige demografische groepen zijn uitspraken over causaliteit en specifieke bevolkingsgroepen en religies niet mogelijk. Wel is duidelijk dat er wat betreft het kijken naar muzikzenders en de muziekvoorkeur een duidelijke samenhang is waarvan de interactie met andere demografische en persoonlijke factoren erg interessant is. Tevens laat dit onderzoek zien dat er vele nuances zijn binnen het overhalen tot seks is en is meer onderzoek naar de evaluaties van casual seks en het door jongeren gemaakte verschil tussen ruilseks en prostitutie gewenst.

Summary

What is the prevailing sexual moral of youngsters in the Netherlands? This question raised in the media, the government en several institutions involved with the sexual health of the Dutch youth lead to this research. Although extensive research has been conducted on the sexual health of the Dutch youth, less attention was paid to their sexual norms and attitudes. While precisely these factors play a big role in the development of sexual education and related prevention methods, to match the prevailing ideas and norms of the target group.

The aims of this study were to discover the prevailing sexual norms and related experiences towards a wide variety of sexual relations and behaviours. These relationships and behaviours vary from homosexuality and premarital sex to less accepted relations and behaviours like sex in exchange for material gains and non-consensual sex. At the same time attention was paid to the factors that might be of influence on these norms. Demographic factors, musical preferences, identification with different music-based youth cultures and use of media. The research target group consisted of youngsters from the age of 15 because at this age attitudes and ideas are developed and under construction and these youngsters are more vulnerable for external influences.

By means of a cross-sectional quantitative research the information about the sexual ideas and experiences of the Dutch adolescents was gathered. Therefore a digital questionnaire was developed and spread among different secondary schools in The Hague and on the internet. A total of 327 questionnaires were included and analysed.

The results show more permissive ideas than those revealed in previous research on the subject. The majority of the respondents have experienced sex within a relationship and 'schuren' (erotic dance on R&B music), one quarter of the respondents had experienced one-night-stands, had been involved in putting sexy pictures on the internet and in webcam striptease. Only a small minority show very permissive attitudes and experiences. On the other hand a considerable amount of respondents is expecting to experience most casual sex in the future and one fifth of them thought that they might be persuaded into having sex. Girls were more permissive about homosexuality and premarital sex and boys were more permissive about casual sex. At the same time a positive correlation is revealed between casual and uninhibited sexual behaviour and age, level of education, origin, religion, watching music channels and a preference for urban and pop/dance music. The correlation with television and internet use was not very clear.

In general the research shows permissive ideas do not seem to lead directly to more permissive experience with casual, uninhibited sexual behaviour. Because of the cross-sectional nature of this research and the small number of respondents within some of the demographic groups it is impossible to make statements about causality and specific population groups. On the other hand it is clear that there is an obvious correlation with watching music channels and preferences for particular music. In particular the interaction between these correlations and other demographic and personal factors is interesting. This research also reveals several nuances within the concept of persuasion and more research is needed to explore the evaluations of youngsters towards casual sex and the differences in perception between sex in exchange for goods and prostitution made by those youngsters.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	- 1 -
1.1 Context	- 1 -
1.2 Initiator en probleemstelling	- 1 -
1.3 Opbouw scriptie	- 2 -
 Hoofdstuk 2 Seksuele normen en gedragingen	 - 3 -
2.1 Veranderende seksuele moraal?	- 3 -
2.2 Theoretische modellen	- 6 -
2.2.1 <i>Theory of Planned Behavior</i>	- 6 -
2.2.2 <i>Prototype-Willingness model</i>	- 7 -
2.3 Factoren van invloed op attitude, descriptieve norm, ‘willingness’ en ervaring	- 8 -
2.3.1 <i>Demografische factoren</i>	- 8 -
2.3.2 <i>Mediagebruik en muziekgerelateerde factoren</i>	- 9 -
2.4 Vraagstelling van het onderzoek	- 12 -
 Hoofdstuk 3 Methode	 - 13 -
3.1 Doelgroep	- 13 -
3.2 Procedure	- 13 -
3.3 De vragenlijst	- 14 -
3.3.1 <i>Seksuele denkbelden en ervaring</i>	- 14 -
3.3.2 <i>Demografische factoren</i>	- 16 -
3.3.3 <i>Mediagebruik en muziekgerelateerde factoren</i>	- 17 -
3.4 Data-analyse	- 18 -
 Hoofdstuk 4 Resultaten	 - 19 -
4.1 Achtergrondgegevens	- 19 -
4.1.1 <i>Respons</i>	- 19 -
4.1.2 <i>Demografische factoren</i>	- 19 -
4.1.3 <i>Muziekmaak en mediagebruik</i>	- 20 -

4.2 Seksuele denkbeelden en ervaring, stand van zaken	- 21 -
4.2.1 <i>Attitude</i>	- 21 -
4.2.2 <i>Descriptieve norm</i>	- 22 -
4.2.3 <i>Willingness</i>	- 23 -
4.2.4 <i>Ervaring</i>	- 24 -
4.3 Invloed van demografische factoren	- 25 -
4.3.1 <i>Leeftijd, opleidingsniveau, afkomst en religie</i>	- 25 -
4.3.2 <i>Gezinssamenstelling</i>	- 27 -
4.4 Invloed van mediagebruik en muziekgerelateerde factoren	- 28 -
4.4.1 <i>Muziekvoorkeur en mediagebruik</i>	- 28 -
4.4.2 <i>Subculturen op basis van muzieksmaak</i>	- 30 -
Hoofdstuk 5 Discussie	- 32 -
5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen	- 32 -
5.1.1 <i>Attitude, descriptieve norm, ‘willingness’ en ervaring</i>	- 32 -
5.1.2 <i>Invloed van demografische gegevens, mediagebruik en muziekgerelateerde factoren</i>	- 35 -
5.2 Conclusies, beperkingen en aanbevelingen	- 36 -
Referenties	- 39 -
Bijlagen	- 43 -
Bijlage I : De website	- 44 -
Bijlage II : Eerste vooronderzoek seksuele handelingen en relaties	- 50 -
Bijlage III : Tweede vooronderzoek seksuele handelingen en relaties	- 52 -

Voorwoord

Dit onderzoek naar een enorm interessant, mooi en kwetsbaar onderdeel in het leven van een doelgroep die zich midden in één van de indrukwekkendste levensfasen bevindt en adrem, kritisch en nieuwsgierig de vragenlijst beantwoordde was een geweldige ervaring. Het verbaasde mij hoe weinig er nog bekend was over de denkbeelden van de jongeren zelf ten aanzien van het veel besproken seksuele gedrag wat hen, onder andere in de media, wordt toegeschreven. Ik hoop met dit onderzoek dan ook een bijdrage te leveren aan de verspreiding en het belang van hun mening zonder daarbij al te moraliserend en bevooroordeeld te zijn.

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de inbreng van een groot aantal deskundigen en mensen om me heen die ik hierbij wil bedanken voor hun inbreng. Allereerst Stans Drossaert, natuurlijk voor haar deskundige en warme begeleiding. Maar ook voor enerzijds haar vermogen mij mijn eigen(wijze) pad te laten volgen en zachtjes bij te sturen en anderzijds haar doortastendheid betreft de planning van de laatste twee maanden. Mijn tweede begeleider Henk Boer voor zijn kritische feedback en grote bron van kennis. Rachel Levi, de initiator van het onderzoek, voor haar aanzet en vragen omtrent het onderwerp. Klaas Ridder voor zijn frisse blik en aanvullingen met betrekking tot het onderwerp loverboys en Paul ter Wee voor zijn enthousiaste hulp bij het werven van de scholen in Den Haag en omstreken. De docenten en zorgcoördinatoren die, ondanks alle drukte in het onderwijs en de grote stroom aan verzoeken voor deelname aan onderzoeken, de moeite namen om de vragenlijst aan hun leerlingen voor te leggen. En natuurlijk bovenal de honderden respondenten die mij hun eigen, zeer waardevolle mening gaven met betrekking tot de vragenlijst zelf en andere aspecten van het onderzoek (btw voor een digibeet als ik was deze site echt wel professioneel!).

En last but not least wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun en geloof in mij maar bovenal hun onvoorwaardelijk vertrouwen. In het bijzonder de oudste en de jongste van 91 en 8. Opa, bedankt voor de stroom actuele en relevante artikelen en de mooie discussies. Kaya, het wonder van jouw komst en zijn, gaf mij de inspiratie, moed en voldoende vertrouwen om verder te gaan dan ik ooit dacht te kunnen komen, jij bent mijn voorjaarszonnetje!

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Context

Hoe is het nu werkelijk gesteld met de seksuele normen en waarden van de Nederlandse jeugd? Deze vraag wordt door veel krantenartikelen, tv-documentaires en nieuwsitems opgeroepen. Ook in de Tweede Kamer werden vragen gesteld, die de zorgen over de seksualiteit van jongeren uitdrukten en ook daar werd de roep om meer informatie groter. Tevens leeft deze vraag bij veel instanties die met jongeren werken. Want zowel uit het werkveld van deze instanties als uit wetenschappelijk onderzoek is sprake van een groeiend aantal signalen dat wijst op een veranderende seksuele moraal van jongeren. Voor de oorzaak hiervan wordt gekeken naar de toename van seks in verschillende media, de invloed van muziekgenres en de daaraan gerelateerde muziekclips op televisie. Terwijl de ene helft van de media zijn onvrede uitspreekt over de inhoud van de andere helft, lijken de ‘pimps’ en ‘players’ en de bijbehorende ‘ho’s’ en ‘bitches’ van de underground hiphop en rap scene gemeengoed te worden. Maar heeft de seksualisering van de media werkelijk een dergelijk grote invloed op de mening en het gedrag van de Nederlandse jongeren? Of gaat het, zoals in een aantal andere artikelen wordt beweerd, enkel om een kleine groep jongeren? Jongeren binnen een bepaalde muzikale subcultuur, jongeren uit eenoudergezinnen, allochtone of autochtone jongeren? In dit onderzoek komen de jongeren zelf aan het woord en wordt gekeken naar de werkelijke stand van zaken met betrekking tot seksualiteit en welke factoren daarmee samenhangen.

1.2 Initiator en probleemstelling

Dit onderzoek is geïnitieerd door Msc. Rachel Levi, eerder verbonden aan Prostitutie Maatschappelijk Werk (PMW) een onderdeel van Humanitas te Rotterdam, nu werkzaam bij Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn/GGD Den Haag. In samenwerking met Klaas Ridder, ketenregisseur jeugdprostitutie, werd het onderzoek ontwikkeld. In 2005 is de Rotterdamse ketenaanpak jeugdprostitutie van start gegaan. Dit is een samenwerkingsverband van PMW, GGD Rotterdam-Rijnmond, Bureau Jeugdzorg, het OM en de politie. De regie op deze keten ligt bij cluster persoonsgerichte zorg van de GGD. De keten jeugdprostitutie beslaat drie terreinen; preventie, opvang en hulpverlening voor slachtoffers, en opsporing en repressie. Het voorlichtingsmateriaal over jeugdprostitutie wat binnen dit samenwerkingsverband is ontwikkeld wordt inmiddels landelijk gebruikt. Onder andere in het werkveld van de voorlichting op scholen kwamen signalen naar voren over een toenemende mate van grensoverschrijdend seksueel gedrag van jongeren. De vraag rees in hoeverre de voorlichting over (jeugd)prostitutie nog aansloot bij de belevingswereld van de jongeren als zij ruilseks (seks voor een pakje sigaretten of een mooie broek) niet als een vorm van prostitutie zagen. De behoefte aan informatie over de heersende denkbeelden van jongeren over een verscheidenheid aan seksuele relaties en handelingen werd steeds groter en vormde de aanleiding tot dit onderzoek. De hoofdvraag van dit onderzoek is dan ook:

Wat zijn de heersende seksuele denkbeelden van de jongeren in Nederland en in hoeverre hebben zij ervaring met verschillende seksuele relaties en handelingen?

Deze studie is echter niet alleen op zoek naar de heersende seksuele normen, attitudes en ervaringen maar ook naar factoren die hierop van invloed kunnen zijn. Zowel demografische factoren zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, gezinssamenstelling, afkomst en religie, als

ook meer persoonlijke factoren, zoals muzieksmaak en identificatie met verschillende jeugdsubculturen zullen in dit onderzoek worden meegenomen.

1.3 Opbouw scriptie

In hoofdstuk 2 wordt besproken wat bekend is over de mogelijk veranderende seksuele moraal van jongeren in Nederland, zowel de seksuele denkbeelden en gedragingen zelf als de context waarbinnen dit zich afspeelt. Aan de hand van een paar theoretische modellen wordt gekeken naar factoren die hier mogelijk op van invloed zijn. Tevens wordt de vraagstelling van het onderzoek geformuleerd. In hoofdstuk 3 komt de onderzoeksmethode aan bod en worden de doelgroep, de procedure en de materialen beschreven. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten en kijkt achtereenvolgens naar de achtergrondgegevens van de respondenten, de huidige stand van zaken met betrekking tot de gemeten attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring. Tevens wordt gekeken naar de invloed van de demografische en persoonlijke factoren op de variabelen. In hoofdstuk 5 worden de resultaten uit het voorgaande hoofdstuk aan de hand van de onderzoeksvragen besproken en vergeleken met andere onderzoeken. Tot slot komen de belangrijkste bevindingen en beperkingen van het onderzoek in de discussie aan de orde wat leidt tot aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 2 Seksuele normen en gedragingen

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de bevindingen in wetenschappelijke literatuur met betrekking tot veranderende seksuele ervaringen en denkbeelden van jongeren. Vervolgens wordt aan de hand van een paar theorieën gekeken welke factoren van invloed zijn op het tot stand komen van de seksuele denkbeelden en ervaringen en worden deze factoren en enkele invloeden hierop toegelicht. Tot slot van dit hoofdstuk worden de conclusies ten aanzien van de besproken literatuur en de daaruit voortvloeiende vraagstellingen van het onderzoek beschreven.

2.1 Veranderende seksuele moraal?

De media besteden relatief veel aandacht aan grensverleggende seksuele handelingen van jongeren. Men bericht over ruilseks waarbij vaak jonge pubers seksuele handelingen verrichten in ruil voor een kleine vergoeding, zoals drank, sigaretten, merkkleding, of wederdiensten. Berichten over verschillende soorten seksfeesten, (gedwongen) groepseks in kelderboxen en webcam stripsessies die ongewild verspreid werden op internet. Daarnaast werden in wetenschappelijk onderzoek aanwijzingen gevonden voor grensverleggende seksuele handelingen van jongeren (Korf, van Vliet, Knotter & Wouters, 2005; De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006; GGD, 2006), hoewel lang niet zo frequent en wijdverbreid als de media doen geloven. Zo concluderen De Graaf, Höing, Zaagsma, & Vanwesenbeeck (2007) dat ruilseks, seks voor geld of andere beloning, over het algemeen maar weinig voorkomt, zowel in Nederland als in Scandinavische landen slechts 1 à 2%. En hoewel de media doen voorkomen dat dit een nieuw fenomeen is, is het in sommige Afrikaanse culturen normaal dat mannen in ruil voor een seksuele relatie cadeaus aan een vrouw geven. Tevens blijkt onder andere uit de review van Saphira & Oliver (2002) dat deze vorm van seks ook in de westerse samenlevingen geen nieuw verschijnsel is. In haar artikel wordt verwezen naar onderzoeken uit Engeland, Australië en Nieuw Zeeland. Opvallend aan ruilseks is dat zowel in het werkveld van de voorlichting van PMW als in verschillende onderzoeken (Korf, et al. 2005; GGD, 2006; Ferguson, 1993, Hancock, 1994 en Stewart, 1994; in Saphira & Oliver, 2002) naar voren komt dat jongeren deze vorm van seks niet als een vorm van prostitutie zien. Over het bezoeken van seksfeesten in Nederland is, afgezien van de quickscan van de GGD (2006) waarin naar voren komt dat in ieder geval binnen sommige subculturen in Amsterdam Zuidoost deze feesten met regelmaat worden georganiseerd, maar weinig bekend. Het onderzoek naar grensoverschrijdende gedragingen was tot dusver beperkt tot een aantal gedragingen, waarbij over het algemeen geen onderscheid werd gemaakt tussen bijvoorbeeld prostitutie en ruilseks, of tussen bijvoorbeeld dwang met als enige doel de seks zelf of het uitbuiten ervan voor geld of andere verdiensten.

Tevens lag de nadruk binnen het uitgebreide onderzoek naar de seksuele gezondheid van de jongeren in Nederland (Brugman, Goedhart, Vogels, & Van Zessen, 1995; Fulpen, van Bakker, Breeman, Poelman, Schaatma, & Vanwesenbeeck, 2002; De Graaf, Meijer, Poelman, Vanwesenbeeck, 2005) op ervaringen met en evaluaties van verschillende vormen van relaties en seks. Wat betreft seksuele attitudes en normen heeft voorgaand onderzoek zich voornamelijk beperkt tot de relatievorm of relatieduur vanaf wanneer geslachtsgemeenschap wordt goedgekeurd (voornamelijk seks voor het huwelijk), homoseksualiteit, genderrollen, en attitudes met betrekking tot veilig vrijen (condoomgebruik en onbeschermd seks). De resultaten van deze onderzoeken laten een toenemende tolerantie ten opzichte van seksueel gedrag zien. Voor het moment waarop geslachtsgemeenschap wordt goedgekeurd is

bijvoorbeeld, in een vergelijking tussen het onderzoek uit 2005 (De Graaf et. al) en dat uit 1995 (Brugman et. al), een significant toegenomen permissiviteit waar te nemen, met name bij het percentage jongeren dat seks zonder dat je veel voor elkaar voelt goedkeurt. Dit geldt voor jongens nog sterker dan voor meisjes. In de resultaten van de Rotterdamse jeugdmonitor (afgenomen op 52 scholen) komt naar voren dat 37% van de meisjes en 55% van de jongens uit de derde klas van het middelbaar onderwijs (n=4691) vindt dat jongeren die elkaar net kennen wel met elkaar naar bed kunnen gaan (GGD Rotterdam, 2005). In het onderzoek van Nikken (2007) wordt een liberale opvatting over seks wel wat breder gesteld. Naast de opvattingen van jongeren over seks voor het huwelijk werd in dit onderzoek ook gekeken naar de mening over vreemdgaan (jongens en meisjes), seks met iemand die je net kent en een meisje dat haar borsten laat zien voor de webcam. Maar ook een jongen die iemand anders een beetje dwingt tot vrijen en een meisje dat een breezer 'terugbetaalt' met seks. Nikken stelde naar aanleiding van de gemiddelde score op al deze gedragingen dat de respondenten uit zijn onderzoek gereserveerde opvattingen hadden ten aanzien van deze gedragingen. Naast deze wat algemene bevinding is slechts weinig bekend over de normen van jongeren ten aanzien van deze gedragingen afzonderlijk en andere grensoverschrijdende gedragingen.

Hoewel in het bestaande onderzoek naar de seksuele gezondheid van jongeren wel werd geïnformeerd naar de ervaring met betalen of betaald krijgen voor seks, werd daarbij geen onderscheid gemaakt tussen vrijwillige en gedwongen handelingen of tussen ruilseks en de meer professionele variant in de vorm van prostitutie. Tevens is weinig onderzoek gedaan naar de normen en attitudes van jongeren ten aanzien van de 'loverboy' tactieken en praktijken. Loverboy is een enigszins misleidende benaming voor "*pooiers die meisjes via verleidingstactieken inpalmen om hen op den duur in de prostitutie uit te buiten*" (Korvinus, et al., 2004, p. 94). De werkwijze van de loverboy is op te delen in een aantal fasen. De *ontmoeting* waarbij de loverboy actief op zoek is naar meisjes met een laag zelfbeeld. Elk meisje komt hier in principe voor in aanmerking, gezien de vele onzekerheden, het meer loskomen van de ouders en het vele experimenteren in de pubertijd. Door middel van veel aandacht en cadeaus probeert de loverboy dusdanig *indruk te maken* op het meisje dat zij een *relatie* met hem aangaat. Binnen deze relatie wordt zij langzaam *losgeweekt van haar sociale omgeving* en probeert hij haar *seksuele grenzen te verleggen*. Hierna komt het keerpunt waarna de loverboy het meisje door middel van emotionele of fysieke dwang *aanzet tot prostitutie* waarna de *exploitatie* volgt (Kern, Van der Sluijs, & Spaninks, 2003). Hoewel loverboys niet alleen door middel van prostitutie geld verdienen aan hun slachtoffers, maar ook door hen aan te zetten of te dwingen tot diefstal, het koerieren van drugs, en onder andere leningen of auto's op hun naam zetten (Korvinus, Van Dijk, Koster, & Smit, 2004; Terpstra, Van Dijke, & Van San 2005) richt dit onderzoek zich op het seksuele aspect.

Naast de verandering in het gedrag en de attitudes zelf speelt ook de veranderende context een rol. Een voorbeeld is het internet, waardoor veel jongeren sneller, gemakkelijker en vaker in aanraking komen met expliciet seksueel materiaal. Ten opzichte van 2005 is het aantal huishoudens met toegang tot het internet gestegen van 78 naar 86% (CBS, 2008). Bij jongeren in de middelbare school leeftijd ligt het percentage dicht tegen de 100% aan. In 2005 had 55% van deze jongeren op zijn of haar eigen kamer toegang tot het internet (Duimel & De Haan, 2007). Dat de expliciete seksuele inhoud van internet zo gemakkelijk, anoniem en goedkoop te bereiken is leidt tot een enorme publieke speculatie over de mogelijke consequenties voor de seksuele socialisatie van jongeren (Peter & Valkenburg, 2006). Peter & Valkenburg noemen in hun artikel drie redenen die deze speculaties rechtvaardigen. Ten eerste wordt het internet intensief gebruikt door een groot aantal jongeren met vergevorderde vaardigheden (Madden & Rainie 2003). Ten tweede zijn jongeren erg nieuwsgierig naar seksualiteit en alles

wat daarmee samenhangt en zoeken er veelvuldig naar (Savin-Williams & Diamond, 2004). En ten derde maakt hun gebrek aan seksuele ervaring het voor jongeren moeilijker deze veelal extreme beelden in het juiste perspectief te plaatsen (Huston, Wartella, & Donnerstein, 1998). Want niet alleen zijn allerlei vormen van media gemakkelijker toegankelijk voor jongeren maar ook de manier waarop daarin relaties en seksualiteit worden benaderd is veranderd.

Wat betreft de wijze waarop relaties en seksualiteit worden belicht, blijkt uit onderzoek dat de manier waarop in Nederlandse jongerenbladen over seks wordt gesproken tussen 1987 en 1997 is verschoven van romantiek naar lust (De Bruin, 1999). Tevens is de manier waarop in muziekteksten, muziekvideo's en clips, televisieprogramma's, films en reclame over relaties en seks wordt gepraat veranderd. Deze is meer gericht op seksueel plezier dan op liefde en relaties en vrij van enige risico's en verantwoordelijkheden (APA, 2007). Hoewel dit een Amerikaans onderzoek is, gebaseerd op de inhoud van Amerikaanse media, is veel van die media ook in Nederland te zien, te horen en beschikbaar via het internet. Het is goed mogelijk dat dit, vaak positieve, eenzijdige beeld dat de verschillende media schetsen van relaties en seksualiteit voor jongeren aantrekkelijker is dan de vaak wat technische seksuele voorlichting op school, die zich voornamelijk richt op de risico's en gevaren van seks. Daarnaast is het beeld dat in de media wordt geschetst qua genderrollen behoorlijk eenzijdig. Meisjes en vrouwen zijn vaker sexy gekleed of naakt te zien, gedragen zich bij seksueel geladen situaties onderdanig ten opzichte van mannen die de dominante rol hebben. Dit is terug te zien in de attitudes van jongeren ten aanzien van genderrollen. Want ondanks de cijfers over de toegenomen permissiviteit en gelijkwaardigheid tussen beide seksen in de laatste decennia heeft bijna een vijfde van de jongeren uit het onderzoek van De Graaf et al. (2005) redelijk conservatieve attitudes betreft genderrollen. Zo vindt ongeveer 20% van de meisjes en 15% van de jongens dat versieren een jongenstaak is. Tevens vinden zij dat meisjes op seksueel gebied minder meegaand horen te zijn en dat het voor meisjes belangrijker is om tot het huwelijk maagd te blijven. Dit komt overeen met buitenlands onderzoek waaruit ook blijkt dat mannen zich niet alleen permissiever opstellen (Cohen & Shotland, 1990; Masters, Johnston & Kolodny, 1995; Oliver & Hyde, 1993 in Alexander & Fisher, 2003), maar dat ook van hen wordt verwacht dat zij dit doen (Cejka & Eagly 1999; Glick, 1991, in Alexander & Fisher 2003).

Natuurlijk is het enerzijds een mooi gegeven dat seksualiteit en het genieten ervan (met name voor meisjes) steeds verder buiten de taboesfeer zijn gekomen en dat jongeren met hun vragen over de gang van zaken op veel plaatsten terecht kunnen. Anderzijds wordt terecht gelet op de mogelijke gevaren van de toegenomen permissiviteit. In een onderzoek van de Rutger Nisso groep wordt een aantal van deze risico's genoemd. Allereerst vinden jongeren het moeilijker om bij lossere contacten hun grenzen aan te geven, controle te houden en voelen zij zich onzekerder. Mede hierdoor en door het gebrek van een relatie en gevoelens voor elkaar kan het gemakkelijker zijn om over iemands grenzen te gaan. Tevens vinden meisjes die seks als een ruilmiddel gebruiken seks blijkbaar iets wat jongens willen en zij niet, waardoor er iets tegenover hoort te staan (De Graaf et al., 2007). Daarnaast kan de reputatie van meisjes, die nog steeds met een dubbele moraal wordt gemeten (veel seks is stoer voor jongens en maakt meisjes tot een slet of makkelijk meisje), voor bepaalde jongens een reden zijn om minder respect voor haar te hebben en haar ook met minder respect te behandelen. Toch zou men door deze berichtgeving bijna vergeten dat seks nog steeds voornamelijk en met voorkeur uit liefde plaatsvindt en dat niet alle seks uit lust per definitie negatief is, maar ook gewoon lekker kan zijn. Verschillende onderzoekers en documentairemakers wijzen hier in toenemende mate op en de laatsten geven werkelijk prachtige indrukken van de wereld van seksualiteit en jongeren (VPRO Thema: Jonge seks, prille liefde, 2007; Miss Kabula van

Sanna van Renesse). Het is met name van belang dat de seksuele ervaringen van jongeren aansluiten bij hun psychische en lichamelijke ontwikkeling.

Om te zorgen dat jongeren zelf aangeven wat zij willen en op die manier bij hun eigen mening en grenzen blijven is voorlichting noodzakelijk. Voorlichting die zowel de mooie en leuke kant van liefde, relaties en seksualiteit bespreekbaar maakt, als jongeren leert zichzelf te beschermen tegen de risico's ervan. Voorlichting die rekening houdt met de mening van jongeren over seksualiteit. Voor de effectiviteit van voorlichting is het namelijk van groot belang dat deze aansluit bij de heersende normen en attitudes van de doelgroep (Ellis & Grey, 2004). Hiervoor is het belangrijk om informatie te hebben over de heersende seksuele normen en waarden van de jongeren in Nederland. Deze kennis vormt een onmisbaar uitgangspunt voor de ontwikkeling van seksuele voorlichting. Op welke manier deze voorlichting het gedrag van jongeren kan beïnvloeden wordt in de volgende paragraaf aan de hand van een tweetal theoretische modellen toegelicht.

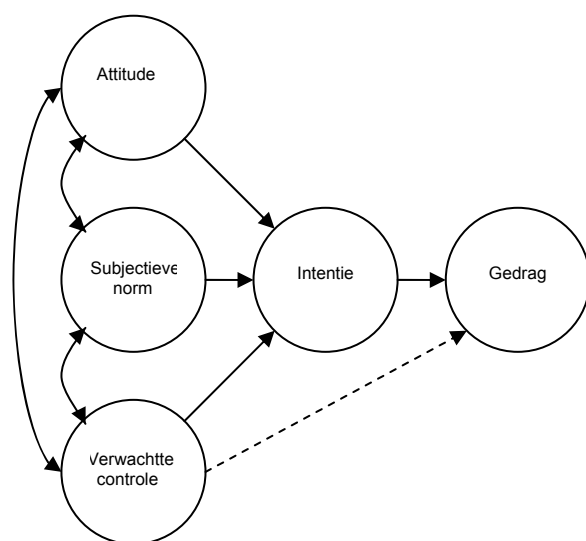
2.2 Theoretische modellen

De normen en attitudes die jongeren hebben ten opzichte van bepaalde situaties spelen een rol bij het werkelijk krijgen van ervaring met die situaties. Over de manier waarop en in hoeverre deze denkbare daadwerkelijk leiden tot het opdoen van ervaring bestaan vele theorieën. Eén van de meest toegepaste en door empirisch bewijs ondersteunde theorieën op dit gebied is de Theory of Planned Behavior.

2.2.1 Theory of Planned Behavior

Volgens deze theorie is de *intentie* om bepaald gedrag te vertonen de meest directe en belangrijkste voorspeller van dat gedrag (Ajzen, 1991). Intentie wordt gezien als het geheel van motivaties om een bepaald gedrag wel of niet te vertonen, hoe hard iemand zijn best wil doen en hoeveel moeite hij of zij erin wil steken. Hoe sterker de intentie om bepaald gedrag wel of niet te vertonen, des te waarschijnlijker is de daadwerkelijke uitvoering ervan. Een voorwaarde is wel dat het gedrag in kwestie vrijwillig van aard is en de persoon zelf de keuze heeft om het gedrag wel of niet te vertonen.

Volgens de Theory of Planned Behavior zijn er drie onafhankelijke factoren die de intentie bepalen, zowel persoonlijke als sociale. Allereerst de persoonlijke *attitude* ten aanzien van het gedrag. Dit omvat het geheel van positieve en negatieve evaluaties en waarderingen van het gedrag in kwestie. Ten tweede de sociale invloed, de *subjectieve norm*, gevormd door de waargenomen sociale druk om bepaald gedrag wel of niet uit te voeren. Tot slot de *verwachte controle* over het gedrag, in hoeverre schat de persoon in dat hij of zij het gedrag uit kan voeren. Deze verwachte gedragscontrole is belangrijker en staat los van de werkelijke controle. De werkelijke controle omvat de niet-motivationele factoren waar het gedrag meestal van afhankelijk is. Bijvoorbeeld de beschikking over voldoende tijd, geld,

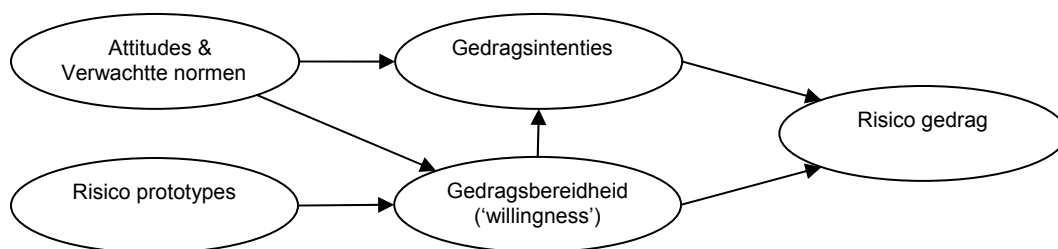
Figuur 1 Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991, p 182)

vaardigheden en medewerking van anderen. Hoe positiever de attitudes en de subjectieve sociale norm en hoe groter de verwachte gedragscontrole, des te waarschijnlijker is het dat het gedrag daadwerkelijk uitgevoerd wordt. De mate waarin attitude, waargenomen gedragscontrole en de subjectieve sociale norm zich onderling verhouden in de voorspelling van de intentie varieert per gedrag en situatie.

De Theory of Planned Behavior is succesvol toegepast in een brede variatie van gedragingen. Meta-analytische review's ondersteunen de voorspellingen van de theorie en het merendeel van de variantie in intenties wordt verklaard. Desondanks blijft nog een substantieel deel van de variantie onverklaard. De subjectieve sociale norm zou hierbij de zwakste schakel zijn en als mogelijke toevoeging worden de descriptieve norm en de prototype percepties genoemd (Rivis, Sheeran, & Armitage, 2006). Deze sociale invloeden worden gebruikt in het Prototype-Willingness model van Gibbons en Gerrard dat in de volgende paragraaf besproken wordt.

2.2.2 Prototype-Willingness model

Het Prototype-Willingness model gaat ervan uit dat het gedrag van adolescenten meestal niet gepland en beredeneerd is, of in overeenstemming met hun intenties. Niet door een gebrek aan bewustzijn of door het fout inschatten van de intenties, maar doordat het een meer natuurlijke reactie is op bepaalde, gedragsbevorderende situaties (Gibbons, Houlihan, Stoch, & Pomery, 2007). Mogelijk ook door het gebrek aan ervaring waardoor de evaluaties aan de basis van de intenties onvoldoende waren. Beide manieren, zowel de beredeneerde als de ondoordachte, zijn terug te vinden in de twee wegen naar gedrag in het Prototype-Willingness model.

Figuur 2 Prototype-Willingness model (Gerrard, Gibbons, Stock, Vande Lune, & Cleveland, 2005, p 306)

Allereerst de beredeneerde manier, vergelijkbaar met die uit de Theory of Planned Behavior. Vanuit *attitudes* en *verwachte subjectieve normen* over het uitvoeren van het gedrag via de *gedragsintentie* om het gedrag uit te voeren tot het *gedrag* zelf. De tweede manier is minder voorbedacht en meer gericht op de sociale context waarin gedrag, met name dat van adolescenten, vaak plaatsvindt. Voor de sociale norm wordt binnen deze theorie gekeken naar wat leeftijdsgenoten werkelijk doen in plaats van wat zij vinden dat zij zouden moeten doen. Hierin wordt gesteld dat jongeren een duidelijk beeld hebben van het prototype persoon dat zich inlaat met bepaald gedrag. De evaluatie van dit beeld en de mate waarin jongeren zich identificeren met dat beeld bepalen het *prototype* die de *gedragsbereidheid* ('willingness') bepaalt. In hoeverre denkt een persoon dat hij of zij binnen een bepaalde situatie bereid zou zijn het gedrag uit te voeren. In tegenstelling tot intentie vereist 'willingness' geen planning of het overdenken van de mogelijke gevolgen van het gedrag. Des te positiever het prototype wordt beoordeeld en het meer past bij hun eigen zelfbeeld des te waarschijnlijker het is dat jongeren wanneer ze in een bepaalde situatie komen het gedrag ook daadwerkelijk zullen vertonen.

Het combineren van de variabelen uit de Theory of Planned Behavior met die uit het Prototype-Willingness model heeft verschillende voordelen. Allereerst is het Prototype-Willingness model meer gericht op de jongere doelgroep van dit onderzoek en houdt het rekening met hun vaak ongeplande, onberedeneerde gedrag. Ook werd in Gerard et al. (2007) gesteld dat uit voorgaand onderzoek is gebleken dat voor jongeren tot 18 jaar de correlatie tussen 'willingness' en gedrag sterker was dan die tussen intentie en gedrag, onder andere bij roken en condoomgebruik. Tevens bleek uit een meta-analyse van 21 studies door Ravis & Sheeran (2003a) dat de conceptualisering van de sociale invloed in de vorm van de descriptieve norm, voor een betere validiteit en een groter deel verklaarde variantie zorgde. Daarnaast kwam uit deze resultaten naar voren dat de descriptieve norm beter werkte bij jongeren dan bij ouderen en beter bij risicogedrag dan bij gezondheidsbevorderend gedrag. Vandaar dat in dit onderzoek de nadruk zal liggen op de volgende variabelen: *attitude* ten aanzien van verschillende seksuele relaties en handelingen, *descriptieve norm*, 'willingness' en *ervaring*.

2.3 Factoren van invloed op attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring

Waar vormen jongeren hun attitudes, komen zij in aanraking met het gedrag van hun leeftijdsgenoten, welke ervaringen denken zij aan de hand daarvan op te doen en in hoeverre hebben zij al ervaringen opgedaan? Kortom, welke factoren zijn van invloed op de attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring? Deze variabelen worden door meerdere factoren beïnvloed, zowel bewust als onbewust. In deze paragraaf zullen verschillende demografische en meer persoonlijke factoren aan de orde komen.

2.3.1 Demografische factoren

De meest belangrijke demografische factor, zeker wat betreft seksualiteit, is het geslacht. Jongens en meisjes hebben andere attitudes en ervaringen ten aanzien van verschillende seksuele gedragingen. Zo hebben jongens minder moeite met seks met iemand die je net kent en meisjes een positievere attitude over homoseksualiteit (De Graaf, 2005). Veel van de verschillen tussen de beide seksen vinden hun oorsprong in andere demografische factoren. Wat betreft de thuissituatie; in hoeverre is er sprake van een gelijkwaardige verhouding tussen de beide ouders en welke genderspecifieke voorbeelden en boodschappen krijgen jongeren van hen mee. Ook hebben afkomst en religie zo hun eigen invloed op de verschillende behandeling van meisjes en jongens. Zo speelt binnen de Caribische culturen het 'machismo' een belangrijke rol, met een dubbele seksuele moraal tot gevolg. Waar jongens op het gebied van seksualiteit vrij worden gelaten en worden gestimuleerd om hun reputatie hoog te houden worden meisjes geacht terughoudend te zijn om niet als 'makkelijk' gezien te worden (Tiemersma, 1996; in Van Lee 2005). Ook binnen het Islamitische geloof wordt onderscheid gemaakt naar sekse, waarbij de maagdelijkheid voor jongens meer als richtlijn dan als regel geldt (Van Ginneken, Ohlrichs & van Dam, 2004). Hoewel de seksuele behoefte wel wordt erkend, jongens zouden hartstochtelijk zijn en meisjes seksueel onverzadigbaar, leiden deze erkenningen tot verschillende gedragscodes. Bij jongens wordt voorechtelijke seks door de vingers gezien en meisjes dienen meer in toom te worden gehouden (Van Lee, 2005). Veel van de deze demografische factoren vinden hun oorsprong binnen het gezin en de omgeving waarin iemand opgroeit.

Binnen het gezin en de omgeving waarin iemand opgroeit krijgen kinderen de eerste normen, waarden en, misschien nog wel belangrijker, voorbeelden van relaties en omgangsvormen mee. Het gezinsklimaat, de mate waarin een kind aandacht en liefde krijgt en het zich veilig kan voelen, is zeer belangrijk. Jongeren afkomstig uit een warm gezinsklimaat gaven minder

vaak hun goedkeuring aan seks zonder gevoelens (de Graaf, et al. 2007). De mate waarin binnen een gezin een warm gezinsklimaat heerst blijkt erg belangrijk te zijn, meer nog dan de gezinssamenstelling (traditioneel, één-ouder of gebroken gezinnen). Desondanks zijn kinderen uit gebroken gezinnen meestal getuige geweest van de scheiding van hun ouders en kan het bijna niet anders dan dat deze gebeurtenis zijn sporen nalaat op het beeld wat jongeren van relaties hebben.

Ook afkomst speelt een rol bij het vormen van normen. Zo is bijvoorbeeld 'ruilseks', seks in ruil voor goederen of diensten, van oudsher veel meer geaccepteerd onder Creolen, Antillianen en Arubanen (Van Lee, 2005). Tevens wordt het bespreken van seksualiteit met kinderen, zowel in de Creoolse en Antilliaanse cultuur als in de Turkse en Marokkaanse, als ongewenst gezien. Bij het bepalen van de afkomst dient rekening gehouden te worden met de eigen benoeming van afkomst van jongeren. Uit Amsterdams onderzoek (Crok, Slot, Trip & Klein Wolt, 2002) bleek namelijk dat jongeren die zich Nederlands voelden een ander gedragspatroon in hun vrije tijd lieten zien dan jongeren die meer aansluiting vonden bij hun oorspronkelijke afkomst. Hierdoor komen zij zeer waarschijnlijk met andere normen in aanraking dan de groep die meer tijd thuis doorbrengt.

Vaak worden de normen en waarden voorgeschreven door religie. De mate waarin en welke religie wordt aangehangen speelt dan ook een grote rol. Bijvoorbeeld binnen het streng Christelijk geloof, waar homoseksualiteit, abortus en anticonceptiegebruik onbespreekbaar en verboden zijn (Van Ginneken, et al., 2004). Maar ook binnen het Islamitische geloof waar ondermeer voor- en buitenechtelijke seks niet getolereerd worden (Heemelaar, 2000; Van Ginneken, et al., 2004). Mede doordat de seksuele normen duidelijk omschreven zijn binnen de geloofsregels wordt door ouders geen of weinig seksuele voorlichting gegeven (Wienese, 1997, in Van Lee, Marjanovic, Wijsen & Mouthaan, 2005; De Graaf, et al., 2005).

Uit verschillende onderzoeken naar de seksuele gezondheid van jongeren kwam naar voren dat hun opleidingsniveau in grote mate samenhangt met hun seksuele denkbeelden en gedrag. Zo bleek uit de resultaten van '*Seks onder je 25*' (de Graaf, et al., 2007) dat hoogopgeleide jongeren een permissievere houding hadden dan laagopgeleide leeftijdsgenoten. Dit in tegenstelling tot seksueel gedrag waarmee lageropgeleide jongeren meer ervaring hadden (Nikken, 2007). Tevens speelt het opleidingsniveau een rol bij verschillende persoonlijke factoren die van invloed zijn op de attitude, de descriptieve norm, 'willingness' en ervaring die jongeren opdoen. Deze zullen in de volgende subparagraaf besproken worden.

2.3.2 Mediagebruik en muziekgerelateerde factoren

De attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring worden ook beïnvloed door het mediagebruik en aan muziekvoorkeur gerelateerde factoren. In deze subparagraaf komen factoren als mediagebruik, vrienden en muziekvoorkeur aan de orde en zal tevens de onderlinge samenhang met de andere (demografische) factoren besproken worden.

Mediagebruik vormt de belangrijkste vrijetijdsbesteding van jongeren en wordt naast ouders en school als derde socialiserende instantie gezien (Brinkhuis, 2006). Er wordt onderscheid gemaakt tussen actief en passief mediagebruik. Sinds de opkomst van internet en de steeds uitgebreidere functies van mobiele telefoons zijn meer interactieve vormen van mediagebruik ontstaan, waaronder MSN'en en webcams. Met behulp van deze laagdrempelige communicatievormen kunnen jongeren op een meer afstandelijke en anonieme manier hun seksuele grenzen bespreken, aftasten en gemakkelijker verleggen. Wat betreft passief mediagebruik is uit onderzoek gebleken dat jongeren die vaker in contact kwamen met zowel

informatieve als erotische seks in de media permissiever tegenover seks zonder gevoelens stonden (de Graaf et al., 2007). Het is dan ook eigenlijk niet langer de vraag of de media invloed heeft op de normen maar welke? Chia (2006) bekijkt deze vraag vanuit een holistische invalshoek. De meeste modellen over de invloed van de media op de seksualiteit van adolescenten zien deze effecten onafhankelijk van de sociale context. Chia daarentegen stelt in haar artikel dat deze theoretische modellen, zeker wat betreft adolescenten, falen in het bevatten van de totale invloed die de media in verschillende situaties kunnen uitoefenen. De normen van vrienden, zeker de verwachte normen, hebben veel invloed op de mening en het gedrag van adolescenten met betrekking tot het mediagebruik. Helemaal op het gebied van seks omdat dit doorgaans geen openlijk besproken onderwerp is (Cvetkovich & Grote, 1980, in Chia 2006). Het onderzoek van Chia laat zien dat de media naast een directe invloed op de seksualiteit van adolescenten ook een indirecte beïnvloeding kent. Aan de hand van hun eigen mediaconsumptie maken adolescenten een inschatting over wat hun vrienden zien en baseren hier de normen van hun vrienden op. Hierbij onderschatten zij de effecten van de media op zichzelf en overschatten de effecten op anderen. Dit door zelf rekening te houden met externe factoren, maar dit bewustzijn niet aan anderen toe te kennen (Perloff, 2002, in Chia, 2006). Tot slot beïnvloedt de perceptie van de normen van hun vrienden, onverschillig voor de overdreven en foutieve gevolgtrekkingen, hun eigen mening en gedrag. Vrienden hebben niet alleen indirect invloed op de effecten die de media hebben op de normen van jongeren maar bepalen mede naar welk soort programma's en site's gekeken wordt. De gemeenschappelijke manier waarop jongeren vormgeven aan gedrag en ideeën wordt een jongerencultuur genoemd (Malschaert & Traas, 2002).

Naarmate jongeren opgroeien worden leeftijdsgenoten in toenemende mate belangrijker voor hen. Op het gebied van het ontwikkelen van vriendschappen en relaties zelfs onmisbaar (Bogt & Hibbel, 2000). Jongerensubculturen bieden jongeren de mogelijkheid hun eigen identiteit te vormen met de binnen de subcultuur geldende waarden, normen en opvattingen als aanknopingspunt. De keuze voor een bepaalde subcultuur is geen toevallige, maar gebaseerd op een zekere mate van identificatie en aantrekkingskracht van de stijl en levensstijl behorende bij de subcultuur (De Leeuw, Hoitsma, de Jager & Schonewille, 2000). De jongeren profileren zichzelf door middel van kleding, houding en taal. Binnen de jongerencultuur zijn een groot aantal verschillende subculturen te onderscheiden. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen mainstream en kleine (extremere) subculturen. De mainstreamcultuur is acceptabel voor de massa en erg commercieel. De kleinere subculturen ontstaan vaak als tegenreactie hierop en houden zich verre van de commercie. Jongerensubculturen zijn erg vergankelijk, sommigen vergaan als ze geen nieuwe leden meer vinden en andere verschuiven van underground naar mainstream doordat de commercie bepaalde trends uit de underground oppikt en promoot (De Leeuw, et al. 2000), bijvoorbeeld de hiphopcultuur die erg gecommercialiseerd is. Zelfs de Evangelische Omroep wilde onder het mom eigentijds te zijn een programma 'Pimp my live' noemen. Het werd voorkomen door MTV, niet zozeer vanuit morele redenen maar omdat MTV de woorden 'Pimp my' al gedeponereerd had. Een tegenhanger hiervan is de 'straight edge-scene', een subcultuur waarbinnen de leden zich onthouden van vrijblijvende seks, alcohol, drugs en vlees (Mergler, 2004). Gezien de grote vergankelijkheid van jongerensubculturen is er weinig literatuur over de huidige subculturen. Wel is onderzoek gedaan naar de oudere en grotere subculturen. Hieruit blijkt dat de voorkeur voor muziek veelal de basis vormt voor een jongerensubcultuur (Miranda & Claes, 2004). Sommige ervan dragen zelfs de naam van de bijbehorende muziekstijl, bijvoorbeeld 'hiphoppers' en 'metalheads'. Tevens bleek het moeilijk jongeren in onderzoeken aan te laten geven tot welke subcultuur zij zich rekenden. Zowel vanwege de grote beweeglijkheid van de subculturen als de weigering van een groot aantal jongeren om

zich tot een bepaalde subgroep te rekenen. Ondanks een sterke mate van groepsgedrag vinden zij zichzelf uniek (ter Bogt & Hibbel, 2000). Wel bleek het mogelijk om via de muziekvoorkeuren van jongeren verschillende groepen te onderscheiden.

Muziek speelt een belangrijke rol in het leven van adolescenten. Naast het verbindende aspect, onder andere binnen subculturen, biedt het jongeren een manier om hun stemming te verbeteren en heeft het een sterke emotionele werking. Zoals het door Ter Bogt & Hibbel (2000, p 20) werd omschreven: *‘zij verzacht liefdesverdriet, omlijst verliefdheid en andere spannende, vrolijke of treurige ervaringen op het terrein van binding, scheiding en seks’*. Het meeste onderzoek naar de invloed van muziek op seksuele gedragingen was voornamelijk dual van aard, waarbij jongeren met een voorkeur voor een afwijkend muziekgenre werden vergeleken met jongeren met een bredere, gemiddelde muzieksmaak. Hierdoor is het moeilijk iets te zeggen over de samenhang tussen bepaalde muziekgenres en seksuele denkbeelden en ervaringen. De muzieksmaak wordt echter niet alleen gevormd door een voorkeur voor een bepaald genre, maar ook door het in meer of mindere mate afwijzen van andere muziekgenres. De invloed van een muziekgenre zal dan ook anders zijn bij een bredere smaak dan bij beperktere (ter Bogt, Raaijmakers, Vollebergh, Van Wel, Sikkema, 2003). Uit onderzoek bleek dat jongeren die naast rockmuziek andere muziekgenres in sterkere mate afwezen op de meeste soorten gemeten internaliserend en externaliserend probleem gedrag hogere scores behaalden dan jongeren die naast rock positiever waren over andere muziekgenres. Dit terwijl jongeren met een populairdere muzieksmaak en jongeren die relatief ongeïnteresseerd waren in muziek relatief lage scores op dezelfde schalen behaalden (Mulder, ter Bogt, Raaijmakers, & Vollebergh, 2007). Aangezien deze en andere onderzoeken die verbanden tussen muzieksmaken en verschillende soorten probleemgedrag leggen voornamelijk cross-sectioneel van aard zijn is het moeilijk om te zeggen in hoeverre er sprake is van een causale relatie. Zeker gezien het feit dat muzieksmaak significant samenhangt met persoonlijkheidskenmerken uit de Big Five persoonlijkheidstest (Delsing, ter Bogt, Engels, & Meeus, 2008).

Samenvattend kan gesteld worden dat de nadruk in eerder onderzoek op ervaring lag, waarbij de grensoverschrijdende seksuele gedragingen slechts beperkt aan bod kwamen. Wanneer dit wel het geval was werd zelden onderscheid gemaakt tussen de verschillende grensoverschrijdende gedragingen. Wel is steeds meer bekend over de mogelijke risico's van lossere vormen van seks en deze risico's lijken toe te nemen door de grotere en gemakkelijker toegankelijkheid en de veranderde inhoud van verschillende media. Wat betreft normen en attitudes werd in voorgaand onderzoek voornamelijk naar meer traditionele seksuele gedragingen geïnformeerd, zoals seks voor het huwelijk en homoseksualiteit, terwijl volgens de Theory of Planned Behavior en het Prototype Willingness model juist de attitudes en descriptieve normen ten aanzien van grensoverschrijdende gedragingen van belang zijn bij het ervaring krijgen met dit risicovolle gedrag. Wanneer door middel van voorlichting dit gedrag beïnvloedt wordt is het van groot belang dat deze voorlichting aansluit bij de heersende waarden en normen van de jongeren in kwestie. Vandaar dat het belangrijk is te weten hoe jongeren over verschillende mogelijk risicovolle grensoverschrijdende gedragingen denken en welke normen zij in hun omgeving waarnemen. Desondanks is nog maar weinig bekend over met name de attitudes en normen met betrekking tot grensoverschrijdend gedrag en de mogelijke samenhang met mediagebruik en muziekgerelateerde factoren.

2.4 Vraagstelling van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op een breed scala van seksuele situaties en gedragingen. Van meer traditionele gedragingen als seks voor het huwelijk en homoseksualiteit, tot verschillende grensoverschrijdende seksuele handelingen en onvrijwillige vormen van seks en relaties. Met betrekking tot deze gedragingen zullen de variabelen uit de Theory of Planned Behavior en het Prototype-Willingness model worden onderzocht waarbij, in tegenstelling tot eerder onderzoek, de nadruk ligt op de attitudes, descriptieve normen en 'willingness'. Tevens zal gekeken worden naar de samenhang met mediagebruik en muziekgerelateerde factoren. De onderzoeksvragen zijn dan ook:

Wat zijn de heersende seksuele denkbelden van de jongeren in Nederland en in hoeverre hebben zij ervaring met verschillende seksuele relaties en handelingen?

- Welke attitudes hebben jongeren ten opzichte van bepaald seksueel gedrag, in welke mate nemen zij deze gedragingen waar bij hun leeftijdgenoten (descriptieve norm), denken zij in de toekomst ervaring op te doen met dit gedrag ('willingness') en in welke mate hebben zij al ervaring?
- In hoeverre hangen deze attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring samen met demografische gegevens, mediagebruik en muziekgerelateerde factoren?

Hoofdstuk 3 Methode

Om inzicht te krijgen in de seksuele denkbeelden en ervaringen van de Nederlandse jongeren werd een cross-sectioneel, kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Hieronder zullen achtereenvolgens de doelgroep, de procedure en vragenlijst worden toegelicht.

3.1 Doelgroep

Het onderzoek richtte zich op jongeren in Nederland tussen de 15 en 25 jaar. Zij werden in eerste instantie op twee verschillende manieren benaderd, via internet en op middelbare scholen. Een twintigtal websites, waarvan het merendeel populaire jongeren (profiel)sites maar ook een aantal sites gericht op docenten uit het middelbaar onderwijs werden benaderd, om een oproep tot deelname aan het onderzoek te plaatsen. Wanneer op de betreffende site een ruimte gereserveerd was voor het plaatsen van oproepen werd direct een oproep geplaatst en anders werd door middel van een e-mail om toestemming gevraagd om een oproep te plaatsen. Toegezegd werd dat zowel de respondenten zelf als de deelnemende instanties anoniem zouden blijven. Uiteindelijk heeft in de periode van mei tot oktober 2008 op elf van deze sites een oproep gestaan. Daarnaast werd op ruim dertig door en voor jongeren opgezette online communities een oproep geplaatst. De leden van deze groepen, in aantal variërend van vijf tot een paar honderd, kregen deze oproep ook per e-mail toegezonden. In totaal leidde dit tot een internet respons van 536 jongeren.

Om te zorgen dat de responsgroep breder werd dan jongeren met de beschikking over internet, werd de vragenlijst ook via middelbare scholen in de gemeente Den Haag verspreid. Als de derde stad van Nederland en de thuisbasis van de nationale overheid en veel ambassades was deze stad een bron van informatie, van een cultureel divers gezelschap van jongeren. Van de 475.000 inwoners is 45% afkomstig uit een andere etnische cultuur dan de Nederlandse. Via de dienst OCW/GGD Den Haag werd naar 59 middelbare scholen in de regio, inclusief nevenvestigingen, een e-mail gestuurd met informatie over het onderzoek en de oproep aan de schoolleidingen om hun leerlingen hieraan deel te laten nemen. Na een telefonische peiling van de interesse gaven elf scholen aan dat zij met één of meerdere klassen wilden deelnemen. Hoeveel scholen uiteindelijk werkelijk in de klas de lijst hebben ingevuld is onbekend, maar aangezien slechts 77 respondenten aangaven de lijst op school te hebben ingevuld zal het aantal zeer waarschijnlijk lager liggen dan elf. Een tweetal scholen gaf, gezien de gevoeligheid van het onderwerp, de voorkeur aan het benaderen van de leerlingen via de e-mail zodat de leerlingen de vragenlijst in hun eigen omgeving zelfstandig konden invullen. 30 jongeren gaven gehoor aan deze oproep, waarmee het totale aantal respondenten zowel via internet als via de scholen op 643 kwam.

3.2 Procedure

Aangezien voor gevoelige onderwerpen online of digitale vragenlijsten beter werken dan andere manieren van enquêteren (Mustanski, 2001) werd gekozen voor een digitale vragenlijst. In de oproep die via het internet werd verspreid stond, naast de link naar de speciaal voor het onderzoek ontworpen website (zie bijlage 1) met daarop meer informatie over het onderzoek, ook een link naar de digitale vragenlijst. Op de site was tevens meer informatie over verschillende aspecten van het onderzoek te vinden, waaronder het onderzoeksdoel, de ontwikkelaars, initiatiefnemer en samenwerkingspartners, maar ook de verschillende onderdelen van de vragenlijst en de bestemming van de resultaten. Daarnaast

bood de site de respondenten links naar informatieve sites en instanties waar zij terecht konden voor eventuele nazorg. Hoewel de inhoud van de vragenlijst was afgestemd op de leeftijd van de respondenten en zij zeer waarschijnlijk al op andere manieren met de onderwerpen in aanraking waren gekomen was het mogelijk dat sommige leerlingen behoefte hadden of kregen om hierover te praten. De digitale vragenlijst was dan ook zodanig vormgegeven dat de respondenten na het afsluiten van de vragenlijst terecht kwamen op deze ‘nazorg’ pagina van de website.

Bij de afname in de klas was de privacy van de leerlingen bij het invullen de leidraad van de procedure. Controleren of elke leerling voldoende privacy had was dan ook de eerste procedurestap. Vervolgens werd de ‘Algemene instructie’ door de docent voorgelezen, waarin duidelijk werd gemaakt wat het onderwerp van de vragenlijst was, dat het invullen anoniem en vrijwillig was en dat de leerlingen op elk moment konden stoppen met het invullen. Nadat de ‘Algemene instructie’ was voorgelezen konden de leerlingen door middel van een link naar de vragenlijst navigeren en doorliepen dezelfde stappen als de internet respondenten. Dit gold ook voor de respondenten die via een link, in een e-mail van een docent van hun school, de vragenlijst konden openen en doorlopen. Na het invullen konden de leerlingen, zonder daarbij de anderen te storen, in stilte iets voor zichzelf gaan doen. Dit om de rust in het lokaal en privacy van de andere leerlingen te bewaren.

3.3 De vragenlijst

De vragenlijst werd met behulp van literatuur en twee kleine niet representatieve vooronderzoeken ontwikkeld. Het doel van het eerste vooronderzoek was het verbreden en totaliseren van de verscheidenheid aan seksuele handelingen en situaties. Hierbij lag de nadruk op vormen van grensoverschrijdend seksueel gedrag. Naast een open vraag over seksueel grensoverschrijdend gedrag werd gebruik gemaakt van een lijst met seksuele gedragingen bedoeld als cue voor andere gedragingen (zie bijlage 2). Dit vooronderzoek werd door veertien personen ingevuld. Met behulp van deze resultaten werd een nieuwe lijst van seksuele gedragingen samengesteld. Deze lijst werd in het tweede vooronderzoek (bijlage 3) ter categorisering aan negen respondenten voorgelegd. Tevens werd geïnformeerd naar de mening van de respondenten over taboes en grensgevallen in seksuele gedragingen en relaties. Mede op basis van deze resultaten en op basis van de categorieën in eerdere onderzoeken werden de seksuele relaties en gedragingen onderverdeeld in vijf categorieën. Deze categorieën vormen het onderdeel ‘seksuele denkbeelden’ in de vragenlijst.

3.3.1 Seksuele denkbeelden en ervaring

Per categorie werden een paar relevante en vaak actuele situaties met betrekking tot seksuele relaties en gedragingen aan de respondenten voorgelegd, beschreven in korte situatieschetsen. In totaal waren veertien gedragingen verdeeld over vijf categorieën (zie Tabel 1). Met behulp van een factoranalyse werd nagegaan in hoeverre deze categorieën pasten bij de data. Over het algemeen kwamen de oorspronkelijke categorieën op basis van de literatuur sterk overeen met schalen uit de factoranalyse.

De eerste schaal ‘*traditionele seks*’ werd gevormd door situatieschetsen door twee over het algemeen geaccepteerde gedragingen. De eerste over seks voor het huwelijk binnen een vaste relatie en de tweede over een homoseksuele relatie. De tweede schaal ‘*casual seks*’ is gebaseerd op seks waarbij lust het voornaamste doel is, liefde, relatievorming en intimiteit spelen hierbij slechts een kleine rol.

Tabel 1 Verdeling situatieschetsen over de vijf categorieën

Categorieën	Gedragingen
Traditionele seks	Seks voor het huwelijk Homoseksualiteit - lesbische relaties en homoseksuele relaties
Casual seks	Schuren Sexy foto's op website Strippen voor webcam One-night-stand Seksfeest Groepseks
Ruilseks	Schuren voor een 'drankje' Orale ruilseks - handeling Orale ruilseks - betalen
Betaalde seks	Prostitutie - het werk als prostituee Prostitutie - betalen
Onvrijwillige seks	1 ^e fasen loverboy tactiek - rol van het slachtoffer 1 ^e fasen loverboy tactiek - rol van de dader Vervolgfases loverboy tactiek - rol van het slachtoffer Vervolgfases loverboy tactiek - rol van de dader Seks na overhalen - rol van het slachtoffer Seks na overhalen - rol van de dader

De gedragingen uit de derde schaal 'ruilseks' kenmerken zich door het ruilaspect, waarbij in ruil voor een materiele vergoeding een erotische of seksuele handeling wordt verricht. De vierde schaal 'betaalde seks' werd gevormd door een situatieschets over prostitutie. Tot slot de vijfde schaal 'onvrijwillige seks' waarin de eerste twee situatieschetsen over de werkwijze van loverboys gingen. De eerste situatieschets ging over de eerste fasen van de loverboy tactiek, het verleggen van de grenzen van het meisje richting seks buiten de relatie. Deze fase lijkt nog enigszins vrijwillig al is het na emotionele druk. De tweede situatieschets richt zich op de fase 'aanzet tot de prostitutie' waarin de jongen na de emotionele druk het meisje dwingt tot prostitutie. De derde situatieschets gaat over het overhalen tot seks door middel van emotionele chantage.

Bij elke situatie werden door middel van vier vragen de attitude, ervaring, descriptieve norm en 'willingness' van de respondent ten opzichte van het beschreven gedrag gemeten. Naar aanleiding van een aantal situatieschetsen werden de vragen vanuit twee perspectieven gesteld, zowel vanuit de handelende als de betalende rol bij 'ruilseks' en 'betaalde seks' als vanuit de slachtoffer- en daderrol bij de schaal 'onvrijwillige seks'. Tevens werd bij 'homoseksualiteit' zowel naar de attitude ten aanzien van lesbische als homoseksuele relaties geïnformeerd. Op welke manier de variabelen attitude, ervaring, descriptieve norm en 'willingness' gemeten werden is te zien in het onderstaande voorbeeld naar aanleiding van de situatieschets 'de eerste fasen van de loverboy tactiek':

E, een meisje van 17 heeft sinds 2 maanden verkering met K, een jongen van 21. Hij heeft een goede baan als verkoper en hij verwerft zijn vriendin E graag met mooie cadeaus en heerlijke etentjes. Zij vindt het geweldig, ze voelt zich vereerd en neemt de cadeaus met veel plezier aan.

Maar zij weet niet dat haar vriend om al deze cadeaus voor haar te kopen uit de kassa op zijn werk wat geld heeft "geleend". Voordat de jongen het geld terug kan leggen wordt hij betrapt door een collega, F een man van 37. Zijn collega zegt dat hij het niet aan de baas zal vertellen als hij met de vriendin van K naar bed mag (neuken). De jongen is radeloos want als zijn collega het aan zijn baas vertelt raakt hij zijn baan kwijt, maar hij wil ook niet dat zijn vriendin met zijn collega naar bed gaat.

De jongen K zit op de bank te huilen als zijn vriendin binnenkomt. Wanneer zij vraagt wat er is vertelt hij het haar. Het meisje voelt zich schuldig omdat haar vriend al het geld aan haar heeft uitgegeven en als hij haar vraagt of zij met zijn collega naar bed zou willen zegt ze dan ook met grote tegenzin: "ja."

Om specifiek het gedrag te meten werd het in de vraagstelling duidelijk herhaald. Bij alle vragen kon door middel van een vijfpunt likertschaal worden gereageerd. Wanneer een respondent om welke reden dan ook de vraag niet wilde beantwoorden kon dit door middel van de zesde optie 'ik wil deze vraag niet beantwoorden' worden aangegeven. De eerste vier vragen naar aanleiding van deze situatieschets hadden betrekking op de rol van het slachtoffer:

Vraag 1 (Attitude)

*Wat vind jij ervan dat E, het meisje, om de baan van haar vriend K te redden met F naar bed gaat?
 (Ik vind het slecht / Ik vind het niet goed / Maakt mij niets uit - geen mening / Ik vind het wel oké / ik vind het goed! / Ik wil deze vraag niet beantwoorden)*

Vraag 2 (Ervaring)

*Heb jij wel eens tegen je zin met iemand seks gehad om zo je vriend te helpen?
 (Nee, nooit / 1 keer / Een paar keer / Regelmatig / Vaak / Ik wil deze vraag niet beantwoorden)*

Vraag 3 (Descriptieve norm)

*Ken jij mensen die met tegenzin met iemand seks hadden om zo hun vriend te helpen?
 (Nee, niemand / Ja, 1 persoon / Ja, een paar / Ja, meerdere / Ja, de meeste die ik ken / Ik wil deze vraag niet beantwoorden)*

Vraag 4 ('Willingness')

*Kan jij je voorstellen dat je in de toekomst met iemand seks hebt om zo je vriend te helpen?
 (Nee, nooit / Ik denk het niet / Misschien / Ik denk het wel / Ja zeker / Ik wil deze vraag niet beantwoorden)*

Vervolgens werden vier soortgelijke vragen gesteld over de rol van de dader. De antwoordmogelijkheden per variabele (attitude, ervaring, descriptieve norm en 'willingness') waren gelijk aan die van de vragen over de rol van het slachtoffer.

Met behulp van Cronbach's alpha werd de betrouwbaarheid van de vijf schalen gemeten (zie tabel 2). De alpha's van de schalen vooral met betrekking tot de attitudes waren zeer goed. Bij de overige variabelen waren de alpha's over het algemeen ook goed, behalve de schaal 'traditionele seks' die erg lage alpha's behaalde. Vandaar dat deze schaal in de verdere analyses werd opgedeeld in de afzonderlijke situatieschetsen 'seks voor het huwelijk' en 'homoseksualiteit'. Hoewel de alpha's van de schaal 'casual seks' bij de descriptieve norm en ervaring slechts matig waren werd deze schaal wel als geheel in de verdere analyses meegenomen.

Tabel 2 Betrouwbaarheid categorieën seksuele relaties en handelingen

Schalen	Aantal items	α attitude	α descriptieve norm	α willingness	α ervaring
Traditionele seks	3/2	.81	.36	.27	.16
Casual seks	6	.73	.51	.66	.46
Ruilseks	3	.75	.62	.60	.79
Betaalde seks	2	.80	.69	.64	.82
Onvrijwillige seks	6	.81	.87	.87	.93
Slachtoffer	3	.69	.74	.72	.85
Dader	3	.68	.77	.81	.87

3.3.2 Demografische factoren

Door middel van drie vragen werd geïnformeerd naar de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau van de respondent. De etniciteit van de respondent werd gemeten met behulp van vier vragen. Deze hadden betrekking op het geboorteland van de respondent, dat van zijn of haar ouders en zelfbenoeming, bij welke bevolkingsgroep vindt de respondent zichzelf het beste passen. De acht keuze opties bij deze vier vragen waren gebaseerd op de meest voorkomende immigratielanden volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

aangevuld met een invuloptie “anders, namelijk”. De factor religie werd niet alleen gemeten door te vragen om welke religie het ging maar tevens werd door middel van twee vragen, met beide vier keuzemogelijkheden, geïnformeerd naar het belang van religie en de frequentie waarmee kerk/moskee/synagoge of gebedsdiensten werden bezocht. Tot slot werd naar de gezinsstructuur geïnformeerd.

3.3.3 Mediagebruik en muziekgerelateerde factoren

Om inzicht te krijgen in muziekgerelateerde invloeden werd geïnformeerd naar de muzieksmaak van de respondent. De vraagstelling was gebaseerd op het onderzoek van Ter Bogt, et al. (2003) en Mulder, et al. (2007), zij gebruikten een methode waardoor een completer en nauwkeuriger beeld van de muzieksmaak ontstaat. Hiervoor beoordeelden de respondenten dertien muziekgenres op een vijfpuntsschaal (1=erg lelijk, 5=erg mooi). Wanneer de respondent het muziekgenre niet kende kon dit door middel van het aanvinken van een zesde optie worden aangegeven. Als respondenten minder dan twee van de vier meest algemene muziekgenres (heavy metal, rap/hip-hop, klassieke muziek en hitlijst gerelateerde muziek) kenden werden zij aangemerkt als weinig betrokken. Deze muzikaal weinig betrokken respondenten (n=4) werden voor de verdere muziekanalyses uitgesloten. Om de onderliggende muziekstijlen van de dertien muziekgenres te identificeren werden de waarderingen die de overige (wel betrokken) respondenten aan deze genres gaven door middel van factoranalyse onderverdeeld (zie Tabel 3).

Tabel 3 Muziekstijlen: Resultaat factoranalyse dertien muziekgenres

Muziekstijlen	Muziekgenres	Aantal items	Cronbach
Urban	Rap, Hip-hop / R&B, Soul / Reggae	3	.73
Pop/Dance	Top 40, Hitlijst / Nederlandse popmuziek / House, Trance, Techno / Club, Mellow	4	.66
Rock	Heavy metal / Punk, Hardcore, Grunge / Rock / Gothic, Wave	4	.82
Elite	Klassieke muziek / Jazz	2	.82

Voor de invloed van muziek op seksuele denkbepelden en ervaringen werd naar deze vier muziekstijlen gekeken. Aangezien in eerder onderzoek (Ter Bogt & Hibbel, 2000) naar voren kwam dat jongeren zich nauwelijks tot een bepaalde jongerensubcultuur wilden rekenen werden de subculturen gevormd aan de hand van de muzieksmaak groepen. Ter Bogt et al. (2003) en Mulder et al (2007) keken namelijk niet alleen naar de voorkeuren voor bepaalde muziekstijlen maar ook naar de mate van afwijzing van (andere) muziekstijlen en mogelijke patronen binnen verschillende groepen respondenten. Hiervoor werden de individuele factorscores van de muziekstijlen gebruikt als input voor zeven hiërarchische clusteranalyses, variërend van vier tot en met tien clusters. Aangezien deze clusteranalyse eigenlijk bedoeld is voor kleinere steekproeven hebben Mulder et al een vijftal criteria geformuleerd om te bepalen welk aantal clusters het best bij de data past. Ten eerste moet ten minste 35 procent van de variantie in muziekstijl scores verklaard worden. Ten tweede moet elke muziekstijl in grote mate verklaard worden door de clusteroplossing (partial eta squared > 0.14 per stijl). Ten derde moet de hoeveelheid verklaarde variantie in de individuele patronen van muziekstijl scores zo groot mogelijk zijn. De laatste twee voorwaarden die door Ter Bogt et al. (2003) en Mulder et al (2007) werden gesteld zijn dat de oplossing spaarzaam en gemakkelijk te interpreteren moet zijn, zodat grotere aantallen clusters slechts geringe verbeteringen met zich meebrengen. In dit onderzoek leidde dit tot vijf muzieksmaak groepen welke in Tabel 4 te zien zijn. Aan de hand van hun gemiddelde waardering van de vier muziekstijlen (1=erg lelijk tot 5=erg mooi) worden deze muzieksmaak groepen geïnterpreteerd en gekarakteriseerd.

Tabel 4 Gemiddelde waardering muziekstijlen per muzieksmaak groep

Muzieksmaak groepen	Muziekstijlen			
	Urban	Pop/ Dance	Rock	Elite
Exclusieve Urban	4.1	2.3	1.3	1.3
Urban-Pop	4.0	3.8	2.2	1.4
Mainstream	2.3	3.6	1.7	1.9
Rock	2.4	2.3	3.7	3.1
Elite	3.5	3.2	2.2	3.5
Totaal	3.2	3.0	2.5	2.6

De eerste smaakgroep ‘Exclusieve Urban’ (n=42, 13%) is zeer positief ten opzichte van de muziekstijl urban en sterk negatief over de andere muziekstijlen. De respondenten uit de smaakgroep ‘Urban-Pop’ (n=57, 17%) laten een bredere muzieksmaak zien dan de eerste groep en lieten naast urban ook een voorkeur zien voor de pop/dance muziekstijl. De derde smaakgroep ‘Mainstream’ (n=32, 10%) laat geen bijzonder enthousiasme voor muziek zien en aangezien alleen de score voor de pop/dance muziekstijl boven het schaalgemiddelde van drie uitkomt is de naam van deze groep gebaseerd op hun conventionele mainstream muzieksmaak. De vierde muzieksmaak groep ‘Rock’ (n=94, 29%) laat een duidelijke voorkeur voor de gelijknamige muziekstijl zien, naast een neutraal tot negatieve beoordeling van de andere muziekstijlen. Tot slot laat de vijfde groep ‘Elite’ (n=98, 30%) als enige smaakgroep een positieve score voor de gelijknamige muziekstijl zien.

Wat betreft het mediagebruik van de jongeren werd gevraagd naar de mate waarin respondenten respectievelijk naar de televisie en naar muziekzenders keken, gemeten in het aantal uur per dag.

3.4 Data-analyse

De data werd met behulp van SPSS 16.0 geanalyseerd. Het meetniveau van de vijfpunt likertschalen werd als intervalschaal geanalyseerd. Verschillen tussen nominale en ordinale variabelen werden met chi-kwadraat getoetst. Wanneer de data niet aan de eisen hiervan voldeden werd de niet parametrische toets Mann-Whitney uitgevoerd. Verschillen in de variabelen attitude, ervaring, descriptieve norm en ‘willingness’ werden door middel van one-way-anova variantieanalyse getoetst. De factor, cluster en (repeated) MANOVA analyses voor de muzieksmaken werden uitgevoerd zoals in Mulder, et al. (2007) en Ter Bogt, et al. (2003) beschreven is. Tot slot werd door middel van Pearson’s correlatiecoëfficiënt de samenhang tussen verschillende variabelen en factoren getoetst. Wanneer de factoren op nominaal of ordinaal niveau waren gemeten werd de Spearman correlatiecoëfficiënt gebruikt. Hiervoor moesten sommige antwoordcategorieën gehercodeerd worden. Om te zorgen voor een oplopende lijn bij het opleidingsniveau werden de verschillende opleidingen in drie groepen verdeeld. Praktijkonderwijs, VMBO en MBO vormden de eerste groep, HAVO en HBO de tweede en VWO en WO samen de derde groep. De respondenten die aan hadden gegeven dat zij al werkten, een onbekende afkorting noemden of afgestudeerd waren, zonder daarbij het opleidingsniveau te vermelden, werden voor de toetsen met betrekking tot de samenhang met de variabelen attitude, descriptieve norm, ‘willingness’ en ervaring uitgesloten. Voor de verdeling naar afkomst werd de zelfbenoeming van de respondenten aangehouden. Aangezien er in het totaal slechts 40 respondenten van allochtone afkomst waren werd deze groep in zijn geheel met de autochtone groep vergeleken. Hierbij kregen de autochtonen het cijfer 0 en de allochtonen 1. De mate waarin religie voor de respondenten van belang was werd gevormd door het gemiddelde van de vragen over het subjectieve belang en de frequentie waarmee kerken, moskeeën en andere gebedshuizen werden bezocht. Aangezien het aantal respondenten dat aangaf een andere religie dan het Christelijke aan te hangen erg klein was (n=28) werd er geen onderscheid naar verschillende religies gemaakt.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. In de eerste paragraaf worden de achtergrondgegevens besproken en is te zien hoe de respondenten binnen de verschillende factoren met betrekking tot de respons, de demografische en persoonlijke factoren onderling verdeeld waren. Vervolgens zal in de tweede paragraaf een beeld worden gegeven van de stand van zaken met betrekking tot de heersende seksuele denkbeelden en ervaring, onderverdeeld in de vier variabelen attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring. Tot slot wordt gekeken naar de invloed van de demografische (4.3) en media-gebruik en muziekgerelateerde factoren (4.4) op de verschillende seksuele relaties en handelingen.

4.1 Achtergrond gegevens

4.1.1 Respons

In totaal hebben 643 personen de digitale vragenlijst geopend, 377 (58.6%) hiervan vulden de vragenlijst volledig in. De respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld verschilden niet significant van de respondenten die voortijdig gestopt zijn wat betreft de variabelen leeftijd, geslacht, afkomst, religie, woonsituatie, opleidingsniveau en manier van werven (internet, school via e-mail). Vragenlijsten waarbij minder dan elf van de veertien situatieschetsen (77% van de totale vragenlijst) waren beantwoord werden verwijderd voor verdere analyse. Op deze manier bevatten alle geïncludeerde vragenlijsten de reacties op vier van de vijf schalen over seksuele relaties en gedragingen en ontbreken de reacties op de vijfde schaal 'onvrijwillige seks'. Dit leidde tot de exclusie van 207 vragenlijsten (zie Tabel 5). De tweede voorwaarde waar de vragenlijsten aan moesten voldoen is dat op maximaal vijf vragen, van het hierboven gestelde minimum aantal, met de optie 'ik wil deze vraag niet beantwoorden' gereageerd mocht worden. Negen respondenten deden dit vaker en werden geëxcludeerd.

Tabel 5 Respons en exclusiecriteria

	Internet	Op school	E-mail via school	Totaal
Aantal keer geopend	536	77	30	643
Exclusiecriteria				
Minder dan 4 schalen ingevuld	186	15	6	207 (32%)
Meer dan 5x 'wil niet beantwoorden'	4	5	0	9 (1%)
Jonger dan 15 of ouder dan 25 jaar	36	6	2	44 (7%)
Woonachtig buiten Nederland	56	0	0	56 (9%)
Totaal geïncludeerde respondenten	254	51	22	327 (51%)

Tevens moesten de respondenten zelf aan een tweetal voorwaarden voldoen. Ten eerste dienden zij in Nederland te wonen en ten tweede tussen de 15 en 25 jaar oud zijn. Met aftrek van 56 Belgen, 28 respondenten onder de vijftien, en zestien boven de 25 jaar komt het uiteindelijke aantal respondenten op 327.

4.1.2 Demografische factoren

In het overzicht van de demografische gegevens van de 327 geïncludeerde respondenten (Tabel 6) is te zien dat de respondenten relatief vaker van het vrouwelijke geslacht, tussen de 15 en 18 jaar en relatief hoog opgeleid zijn. Het merendeel voelt zich Nederlands, woont thuis bij beide ouders en is niet gelovig of Christelijk. De respondenten die op school of de e-mail via school werden benaderd waren relatief jonger en minder ver in hun opleidingstraject dan de respondenten via internet ($p=.000$). Tevens waren de jongeren die de vragenlijst in de klas op school invulden significant lager opgeleid dan de jongeren die door hun school via e-mail werden benaderd.

Tabel 6 Demografische gegevens

	Manier van benadering / werving							
	Internet n=254		Op school n=51		E-mail via school n=22		Totaal n=327	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Geslacht								
Vrouw	172	68 %	31	61 %	13	59 %	216	66 %
Man	82	32 %	20	39 %	9	41 %	111	34 %
Leeftijd								
15 t/m 18	119	47 %	50	98 %	22	100 %	191	58 %
19 t/m 25	135	53 %	1	2 %	0	0 %	136	42 %
Gemiddelde leeftijd	19.0 (2.59)		15.6 (1.01)		16.0 (1.00)		18.3 (2.71)	
Afkomst (zelfbenoeming)								
Nederlands	232	91 %	33	65 %	22	100 %	287	88 %
Belgisch	2	1 %	0	0 %	0	0 %	2	1 %
Turks	2	1 %	4	8 %	0	0 %	6	2 %
Marokkaans	0	0 %	1	2 %	0	0 %	1	0.5 %
Surinaams	3	1 %	2	4 %	0	0 %	5	2 %
Antilliaans/Arubaans	3	1 %	1	2 %	0	0 %	4	1 %
Anders	12	5 %	10	18 %	0	0 %	22	7 %
Gezinssamenstelling								
Bij beide ouders	127	50 %	28	55 %	20	91 %	175	54 %
(Meestal) bij één ouder	33	13 %	15	29 %	2	9 %	50	15 %
Om en om bij ouders	8	3 %	8	16 %	0	0 %	16	5 %
Uitwonend	86	34 %	0	0 %	0	0 %	86	26 %
Opleiding / werk								
Praktijkonderwijs	0	0 %	1	2 %	0	0 %	1	.3 %
VMBO	15	6 %	43	84 %	0	0 %	58	18 %
HAVO	25	10 %	1	2 %	0	0 %	26	8 %
VWO	34	13 %	6	12 %	22	100 %	62	19 %
MBO	49	19 %	0	0 %	0	0 %	49	15 %
HBO	56	20 %	0	0 %	0	0 %	56	17 %
WO	54	21 %	0	0 %	0	0 %	54	17 %
Werk	14	6 %	0	0 %	0	0 %	14	4 %
Overig / onbekend	7	4 %	0	0 %	0	0 %	7	2 %
Religie								
Geen	148	58 %	22	43 %	10	46 %	180	55 %
Christelijk, onbelangrijk	19	8 %	3	6 %	4	18 %	26	8 %
Christelijk, beetje belangrijk	65	26 %	11	22 %	7	32 %	83	25 %
Christelijk, zeer belangrijk	6	2 %	3	6 %	1	5 %	10	3 %
Islamitisch, onbelangrijk	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Islamitisch, beetje belangrijk	5	2 %	1	2 %	0	0 %	6	2 %
Islamitisch, zeer belangrijk	1	0.5 %	7	14 %	0	0 %	8	2 %
Overig, onbelangrijk	0	0 %	1	2 %	0	0 %	1	0.5 %
Overig, beetje belangrijk	8	3 %	1	2 %	0	0 %	9	3 %
Overig, zeer belangrijk	2	1 %	2	4 %	0	0 %	4	1 %

Door de grote verschillen in opleidingsniveau en een gebrek aan significante verschillen bij de overige demografische factoren zijn de drie wervingsgroepen een goede aanvulling op elkaar en vormen een meer representatieve steekproef.

4.1.3 Muzieksmaak en mediagebruik

In Tabel 7 is een overzicht te zien van de op muziekgebaseerde subgroepen en het mediagebruik van de respondenten. De voorkeur voor bepaalde muziekstijlen wordt in paragraaf 4.3 besproken wanneer gekeken wordt naar de samenhang met seksuele relaties en gedragingen.

Over het algemeen zijn de respondenten goed verdeeld over de verschillende subgroepen, met een relatief wat oudere meerderheid in de Rock en Elite groep. Het merendeel van de respondenten kijkt tussen de één en vier uur televisie per dag, waarvan over het algemeen minder dan een uur naar muziekzenders. Tevens geven alle respondenten aan dagelijks te internetten, de meeste tussen de twee en zes uur per dag.

Tabel 7 Muzieksmaak en mediagebruik naar sekse en leeftijd

	Sekse				Leeftijd			
	Meisjes n=216	Jongens n=111	Totaal n=327		15-18 n=191	19-22 n=109	23-25 n=27	Gem. n=327
Muzieksmaak groep								
Exclusieve Urban	28	14	42	13 %	37	5	0	16.3
Urban-Pop	42	15	57	17 %	42	13	2	17.5
Mainstream	14	18	32	10 %	17	12	3	18.5
Rock	62	32	94	29 %	44	39	11	19.0
Elite	68	30	98	30 %	48	39	11	18.8
Weinig betrokken	2	2	4	1 %	3	1	0	17.0
Mediagebruik								
TV								
Niet	10	6	16	5 %	6	8	2	19.4
Minder dan 1 uur	40	26	66	20 %	37	26	3	18.4
1-2 uur	86	36	122	37 %	67	40	15	18.6
2-4 uur	64	34	98	30 %	64	28	6	17.8
4-6 uur	11	7	18	6 %	11	6	1	17.9
Meer dan 6 uur	5	2	7	2 %	6	1	0	16.6
Muziekzenders								
Niet	43	29	72	22 %	19	41	12	20.0
Minder dan 1 uur	114	53	167	51 %	96	59	12	18.4
1-2 uur	38	19	57	17 %	51	4	2	16.7
2-4 uur	16	7	23	7 %	17	5	1	17.1
4-6 uur	3	3	6	2 %	6	0	0	15.5
Meer dan 6 uur	2	0	2	1 %	2	0	0	16.0
Internet								
Niet	0	0	0	0 %	-	-	-	-
Minder dan 1 uur	13	11	24	7 %	13	10	1	18.1
1-2 uur	43	16	59	18 %	40	15	4	18.1
2-4 uur	81	35	116	36 %	63	41	12	18.4
4-6 uur	55	30	85	26 %	51	28	6	18.1
Meer dan 6 uur	24	19	43	13 %	24	15	4	18.6

Respondenten die relatief veel televisie en muziekzenders keken waren relatief jong vergeleken met de meer gematigde gebruikers van dit medium. Meisjes vertegenwoordigden hierbinnen voornamelijk de middenmoot in het aantal uren terwijl jongens relatief vaker in de uitersten te vinden waren. Tevens valt op dat waar bij de meeste muzieksmaak groepen de verhouding tussen de beide seksen overeenkomt met die in de totale respondentengroep, dit niet het geval is binnen de Mainstream groep, waarin het aantal meisjes relatief laag is.

4.2 Seksuele denkbeelden en ervaring, stand van zaken

Welke attitudes en ervaringen hebben jongeren ten opzichte van bepaald seksueel gedrag, in welke mate nemen zij dit gedrag waar bij hun leeftijdsgenoten (descriptieve norm) en hoe schatten zij de kans in om zelf in de toekomst soortgelijk gedrag te vertonen ('willingness'). Deze eerste onderzoeksvragen zullen per variabele (attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring) besproken worden.

4.2.1 Attitude

De antwoorden op de vragen over de attitudes staan weergegeven in Tabel 8. De tabel laat zien dat jongeren overwegend positief ten opzichte van de 'traditionele seks' en de meeste 'casual seks' staan. De 'ruilseks' situatieschetsen, met name de handeling zelf, werden door het merendeel van de respondenten afgekeurd. Dit terwijl de professionele variant op ruilseks (prostitutie) wel door de meeste respondenten werd getolereerd, wel werd ook hierbij het werk minder vaak goedgekeurd dan de betaling ervan. Tot slot werd 'onvrijwillige seks' door de overgrote meerderheid afgekeurd, de daadrol nog sterker dan die van de slachtoffers.

Tabel 8 Attitudes met betrekking tot de seksuele relaties en gedragingen (n=327)

	Slecht (1) %	Niet goed (2) %	Neutraal/ geen mening (3) %	Wel oké (4) %	Goed! (5) %	Geen antw. %	Gemiddelde Meisjes n=216	Jongens n=111
Situatieschets								
'Traditionele' seks							4.3**	4.0
Seks voor het huwelijk	1	0	16	22	61	0.5	4.4	4.4
Lesbische relatie	2	2	20	24	51	0.5	4.3	4.1
Homoseksuele relatie	8	3	21	20	47	0.5	4.2	3.5
Casual seks							2.6	3.2***
Schuren	4	14	40	28	14	0	3.2	3.6
Sexy foto's op profielsite	13	37	32	13	6	0	2.5	2.9
Strippen voor webcam	19	32	29	15	5	0	2.3	3.0
One-night-stand	8	22	36	24	10	1	2.9	3.4
Seksfeest	41	22	23	10	3	0.5	1.8	2.8
Groepseks	12	17	47	17	7	0	2.7	3.3
Ruilseks							1.5	2.0***
Schuren voor 'drankje'	44	34	15	5	2	0	1.8	2.1
Orale ruilseks - handeling	64	24	9	2	2	0	1.4	1.8
Orale ruilseks - 'betalen'	61	21	13	4	2	0	1.5	2.0
Betaalde seks							2.6	2.9*
Werk	24	15	40	16	5	0	2.6	2.8
Betalen	20	13	48	15	4	0.5	2.6	2.9
Onvrijwillige seks							1.3	1.4*
1 ^e fase - slachtoffer	64	25	7	2	1	2	1.5	1.6
1 ^e fase - loverboy	77	16	5	1	0.5	2	1.3	1.3
Vervolgfases - slachtoffer	84	13	2	0.5	0	1	1.2	1.3
Vervolgfases - loverboy	96	3	1	0.5	0	0.5	1.0	1.1
Seks na overgehaald te zijn	63	32	4	1	0.5	1	1.4	1.5
Seks na overhalen	89	7	3	0.5	1	0.5	1.1	1.3

* Significant hoger dan andere sekse $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (ANOVA). Alleen schaalgemiddeldes werden getoetst.

Wanneer naar de gemiddelde schaalscores van de beide seksen wordt gekeken is te zien dat de meisjes significant toleranter ten opzichte van 'traditionele seks' zijn en dan met name homoseksuele relaties. Jongens zijn daarentegen, naar verwachting, vooral bij de schalen over de meer op lust gerichte seks veel toleranter dan de meisjes. Hoewel zij ook significant minder negatief zijn over 'onvrijwillige seks' is het verschil met de meisjes hierbij veel kleiner.

4.2.2 Descriptieve norm

De reacties op de vraag in hoeverre vrienden en leeftijdgenoten ervaring hadden met het beschreven gedrag zijn in Tabel 9 te zien. De meeste respondenten kende wel één of meerdere leeftijdgenoten met ervaring met 'traditionele seks'. Wat betreft 'casual seks' is een onderscheid te zien tussen 'schuren', 'sexy foto's op profielsite' en 'one-night-stand' enerzijds en 'strippe voor webcam', 'seksfeest' en 'groepseks' anderzijds. Bij de eerste drie situatieschetsen kende de meerderheid van de respondenten wel een of meer leeftijdgenoten met ervaring, terwijl voor de tweede set situatieschetsen de meerderheid aangaf niemand te kennen die hiermee ervaring had. Dertien tot twintig procent van de respondenten gaf aan een of meerdere leeftijdgenoten met ervaring met 'ruilseks' en 'betaalde seks' te kennen. Bij beide schalen lag het percentage van de handelende en werkende rol relatief iets hoger dan bij de betalende rol. Tot slot de schaal 'onvrijwillige seks'. Hierbinnen is ook een tweedeling te zien. Het percentage respondenten dat tenminste één iemand kende met ervaring met de 'loverboy tactieken' lag met tien procent een stuk lager dan de twintig procent die één of meerdere leeftijdgenoten kende die ervaring hadden met seks na overhalen.

Wat betreft de verschillen tussen de jongens en de meisjes is ongeveer dezelfde verdeling te zien als bij de andere variabelen. De meisjes kennen relatief meer leeftijdgenoten met ervaring met 'traditionele seks' en de jongens relatief meer met ervaring met de andere

schalen. De uitzondering hierop wordt gevormd door de situatieschetsen ‘schuren’, ‘sexy foto’s op profielsite’ en ‘seks na overgehaald te zijn’ waarbij juist de meisjes aangaven relatief meer anderen met ervaring te kennen.

Tabel 9 Descriptieve norm met betrekking tot de seksuele relaties en handelingen (n=327)

Situatieschets	Niemand (1) %	1 persoon (2) %	Een paar (3) %	Meerdere (4) %	Meeste (5) %	Geen antw. %	Gemiddelde Meisjes n=216	Jongens n=111
‘Traditionele’ seks							3.7 **	3.5
Seks voor het huwelijk	2	0	5	14	79	1	4.8	4.5
Homoseksualiteit	19	18	45	18	0.5	0	2.7	2.5
Casual seks							2.2	2.3
Schuren	30	2	20	28	21	0.5	3.1	3.0
Sexy foto’s op profielsite	16	5	43	32	6	0	3.1	3.0
Strippen voor webcam	58	16	21	5	0	1	1.7	1.9
One-night-stand	20	7	35	35	2	1	2.9	3.1
Seksfeest	86	3	8	2	0	0.5	1.2	1.4
Groepseks	77	9	12	2	0.5	1	1.3	1.5
Ruilseks							1.3	1.4
Schuren voor ‘drankje’	80	3	11	5	0.5	0	1.4	1.5
Orale ruilseks - handeling	85	8	5	1	1	0.5	1.2	1.3
Orale ruilseks - ‘betalen’	82	6	10	2	0.5	0	1.3	1.5
Betaalde seks							1.2	1.4**
Werk	87	7	4	2	0	0.5	1.2	1.3
Betalen	83	4	9	3	1	0.5	1.2	1.6
Onvrijwillige seks							1.2	1.2
1 ^e fase - slachtoffer	91	4	3	1	0	2	1.1	1.1
1 ^e fase - loverboy	93	4	3	0	0	1	1.1	1.1
Vervolgfases - slachtoffer	93	4	2	0.5	0.5	1	1.1	1.1
Vervolgfases - loverboy	94	2	2	0.5	0.5	1	1.1	1.2
Seks na overgehaald te zijn	79	7	11	2	0.5	1	1.4	1.3
Seks na overhalen	84	6	6	2	1	1	1.3	1.3

* Significant hoger dan andere sekse $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (ANOVA). Alleen schaalgemiddeldes werden getoetst.

4.2.3 Willingness

In Tabel 10 is te zien in hoeverre jongeren in de toekomst in aanraking dachten te komen met de beschreven situaties en handelingen. Bijna alle respondenten dachten nog wel ervaring op te doen met ‘seks voor het huwelijk’ en vijftien procent misschien tot zeker met ‘homoseksuele relaties’. Wat betreft ‘casual seks’ was wederom een tweedeling te zien. Meer dan de helft van de respondenten dacht namelijk nog ervaring op te gaan doen met ‘schuren’ en ‘one-night-stand’, terwijl dit bij de overige ‘casual seks’ gedragingen bij twintig procent van de respondenten het geval was. Bij ‘ruilseks’ dacht acht tot zestien procent van de jongeren nog ervaring op te doen en deze percentages liggen ongeveer gelijk bij ‘betaalde seks’. Wat betreft ‘onvrijwillige seks’ dacht drie tot achttien procent nog ervaring op te doen. In alle drie de beschreven situaties ligt het percentage bij de slachtofferkant wat hoger dan bij de daderkant.

De onderlinge verhouding tussen meisjes en jongens laat een vergelijkbaar beeld zien als bij de attitudes. Meisjes dachten gemiddeld meer ervaring op te gaan doen met ‘traditionele seks’ en jongens met de andere vier schalen. Wat betreft ‘ruilseks’ en ‘betaalde seks’ dachten jongens relatief vaker ervaring op te gaan doen met het betalen ervan terwijl met name bij ‘betaalde seks’ meer meisjes ervaring dachten op te doen met het werken. Bij ‘onvrijwillige seks’ liggen de verhoudingen ongeveer gelijk, al dachten de jongens met name bij ‘vervolgfases loverboy’ iets meer ervaring op te gaan doen met de daderkant en achtten meisjes zichzelf iets kwetsbaarder. Deze verschillen zijn echter erg klein en niet significant.

Tabel 10 Willingness met betrekking tot de seksuele relaties en handelingen (n=327)

Situatieschets	Nooit (1) %	Denk het niet (2) %	Misschien (3) %	Denk het wel (4) %	Ja zeker (5) %	Geen antw. %	Gemiddelde Meisjes n=216	Jongens n=111
'Traditionele' seks							3.2 **	3.0
Seks voor het huwelijk	4	0.5	5	9	82	0.5	4.7	4.6
Homoseksualiteit	59	26	10	2	3	0	1.8	1.3
Casual seks				1.9			2.4 ***	
Schuren	28	17	18	17	20	0	2.8	2.9
Sexy foto's op profielsite	46	31	15	5	3	0	1.8	2.1
Strippen voor webcam	65	21	9	3	1	0	1.5	1.7
One-night-stand	19	20	31	20	11	0.5	2.6	3.3
Seksfeest	68	17	9	4	2	1	1.3	2.0
Groepseks	51	24	19	5	1	0	1.6	2.2
Ruilseks				1.2			1.3 **	
Schuren voor 'drankje'	84	10	3	1	1	1	1.3	1.2
Orale ruilseks – handeling	93	5	1	2	0	0	1.1	1.1
Orale ruilseks – 'betalen'	86	8	4	2	1	0	1.1	1.5
Betaalde seks				1.1			1.4 ***	
Werk	88	6	4	1	1	0	1.2	1.3
Betalen	86	7	5	2	0.5	0.5	1.1	1.5
Onvrijwillige seks				1.1			1.2	
1 ^e fase - slachtoffer	82	11	5	1	1	1	1.2	1.3
1 ^e fase - loverboy	94	3	1	0.5	0.5	2	1.1	1.1
Vervolgfases - slachtoffer	92	4	2	0.5	0	2	1.1	1.0
Vervolgfases - loverboy	97	1	0.5	1	0.5	0	1.0	1.1
Seks na overgehaald te zijn	82	12	5	0	0.5	0.5	1.3	1.3
Seks na overhalen	92	4	2	1	0	0.5	1.1	1.2

* Significant hoger dan andere sekse $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (ANOVA). Alleen schaalgemiddeldes werden getoetst.

4.2.4 Ervaring

In Tabel 11 is te zien in welke mate de respondenten zelf ervaring hadden met de beschreven relaties en gedragingen.

Tabel 11 Ervaring met betrekking tot de seksuele relaties en handelingen (n=327)

Situatieschets	Nooit (1) %	1 keer (2) %	Paar keer (3) %	Regelmatig (4) %	Vaak (5) %	Geen antw. %	Gemiddelde Meisjes n=216	Jongens n=111
'Traditionele' seks							2.2	2.1
Seks voor het huwelijk	27	7	11	18	34	3	3.3	3.1
Homoseksualiteit	95	2	2	0.5	1	0	1.1	1.1
Casual seks							1.4	1.5
Schuren	46	8	25	13	8	1	2.3	2.3
Sexy foto's op profielsite	80	7	10	2	1	1	1.4	1.3
Strippen voor webcam	80	10	7	2	0	0	1.3	1.3
One-night-stand	68	15	13	4	1	0	1.5	1.6
Seksfeest	94	2	3	1	0	0	1.0	1.2
Groepseks	95	2	2	1	0	0.5	1.1	1.2
Ruilseks							1.1	1.1
Schuren voor 'drankje'	98	0.5	1	1	0.5	0	1.1	1.1
Orale ruilseks – handeling	97	1	1	1	0.5	0.5	1.1	1.1
Orale ruilseks – 'betalen'	98	0.5	1	1	0.5	0	1.0	1.1
Betaalde seks							1.1	1.2
Werk	96	1	1	2	0.5	1	1.1	1.1
Betalen	95	1	2	0.5	1	0.5	1.0	1.2
Onvrijwillige seks							1.1	1.1
1 ^e fase – slachtoffer	97	1	1	1	0	1	1.0	1.1
1 ^e fase - loverboy	97	0.5	1	1	0	1	1.0	1.1
Vervolgfases - slachtoffer	98	0.5	0.5	1	0.5	1	1.0	1.1
Vervolgfases - loverboy	98	0.5	0	1	0.5	0.5	1.0	1.1
Seks na overgehaald te zijn	92	4	1	1	1	1	1.1	1.1
Seks na overhalen	98	0	0.5	1	0.5	0.5	1.0	1.1

* Significant hoger dan andere sekse $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (ANOVA). Alleen schaalgemiddeldes werden getoetst.

Over het algemeen had het merendeel van de respondenten weinig ervaring met de beschreven situaties. Slechts bij drie situaties had meer dan twintig procent van de jongeren in min of meerdere mate ervaring; namelijk met ‘seks voor het huwelijk’, ‘schuren’ en ‘one-night-stand’. Bij het overgrote deel van de situaties is dit minder dan tien procent. Wanneer naar de verschillen tussen de seksen wordt gekeken blijken jongens bij de meeste gedragingen meer ervaring te hebben dan de meisjes en dan vooral bij de situatieschetsen uit de schaal ‘casual seks’. Als de categorieën apart worden bekeken blijken meisjes vaker ervaring te hebben met seks binnen een relatie (‘seks voor het huwelijk’) en jongens vaker met lossere, meer op lust gerichte seks. Hoewel met zeer kleine verschillen gaven jongens binnen de categorieën ‘ruilseks’ en ‘betaalde seks’ vaker aan de betalende partij te zijn, terwijl de meisjes niet omgekeerd evenredig vaker aangaven seks te verlenen in ruil voor een vergoeding. Dit is ook het geval bij de twee situatieschetsen over de ‘loverboy tactieken’ waar de jongens niet alleen aangaven vaker dan meisjes te dwingen, maar daarnaast ook vaker gedwongen werden om met een derde seks te hebben. Deze wisselwerking, waarbij de ene sekse vaker de slachtofferrol had en de andere meer ervaring had met overhalen en dwingen, is wel te zien bij de laatste situatieschets. Hierbij gaven jongens vaker aan iemand te hebben overgehaald en meisjes vaker dat ze seks hebben gehad nadat ze overgehaald waren, al is dit verschil zo klein dat het in de afgeronde gemiddelden niet terug te zien is.

4.3 Invloed van demografische factoren

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de hierboven besproken seksuele denkbeelden en ervaringen samenhangen met de verschillende demografische factoren. Allereerst worden de mate van samenhang met leeftijd, opleidingsniveau, afkomst en religie besproken waarna vervolgens wordt ingegaan op de invloed van de gezinsstructuur.

4.3.1 Leeftijd, opleidingsniveau, afkomst en religie.

In tabel 12 is te zien hoe de vier verschillende demografische factoren samenhangen met de seksuele relaties en gedragingen onderverdeeld in de eerder besproken zeven schalen. Per schaal wordt de samenhang met de attitudes, descriptieve norm, willingness en ervaring getoond.

Wat opvalt wanneer gekeken wordt naar de samenhang van de vier variabelen per schaal met de demografische factoren is het patroon in de correlaties, een patroon vergelijkbaar met dat wat te zien was wanneer naar de verschillen tussen jongens en meisjes werd gekeken. Wanneer er een positieve samenhang te zien is met de schalen ‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’ is er een negatieve te zien bij de overige schalen en andersom. Al met al zijn er drie groepen te onderscheiden. Ten eerste de ‘traditionele seks’, gevormd door de schalen ‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’ welke bij alle demografische factoren een andere lading heeft dan de overige schalen. De tweede groep door ‘casual seks’, ‘ruilseks’ en ‘betaalde seks’, kortom de meer lossere, meer op lust gerichte vormen van seks. De derde groep wordt door de beide schalen over ‘onvrijwillige seks’ gevormd. Hoewel de derde groep qua patroon overeenkomt met de tweede groep is dit voornamelijk met kleinere, niet significante correlatiecoëfficiënten.

Een hogere leeftijd hangt (significant) samen met hogere waarden op de variabelen van de eerste twee schalen ‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’. Oudere respondenten staan positiever tegenover ‘traditionele seks’, kennen relatief veel leeftijdsgenoten met ervaring, dachten niet alleen in de toekomst relatief nog meer ervaring op te doen maar hadden al ook meer ervaring. Bij de andere schalen hangt leeftijd negatief samen met de

attitude, descriptieve norm, willingness en ervaring. Dit wijst erop dat juist jongere respondenten positiever zijn over de lossere, meer op lust gerichte vormen van seks en ‘onvrijwillige’ seks, dat zij meer leeftijdsgenoten met ervaring kennen, in de toekomst meer ervaring dachten op te doen en al meer ervaring hadden. Wel vormt de attitude met betrekking tot ‘betaalde seks’ hierop een uitzondering, een positieve attitude over prostitutie hangt samen met een hogere leeftijd.

Tabel 12 samenhang met demografische factoren leeftijd, opleidingsniveau, afkomst en religie.

	Leeftijd n=327	Opleidings- niveau ¹ n=306	Afkomst ² n=327	Religie ³ n=327
Seks voor het huwelijk				
Attitude	.21***	.14*	-.21***	-.30***
Descriptieve norm	.29***	.06	-.15**	-.31***
Willingness	.23***	.18**	-.34***	-.41***
Ervaring	.48***	.11	-.08	-.17**
Homoseksualiteit				
Attitude	.25***	.29***	-.24***	-.30***
Descriptieve norm	.36***	.23***	-.13	-.06
Willingness	.13*	.19**	-.11	-.05
Ervaring	.08	.10	.07	.04
Casual seks				
Attitude	-.09	-.06	.07	-.07
Descriptieve norm	-.12*	-.29***	.19**	.06
Willingness	-.13*	-.09	.06	-.02
Ervaring	.01	-.17**	.13*	.03
Ruilseks				
Attitude	-.12*	-.09	.15**	.13*
Descriptieve norm	-.18**	-.22***	.15**	.16**
Willingness	-.19***	-.08	.07	.11*
Ervaring	-.04	-.15**	.18**	.16**
Betaalde seks				
Attitude	.28***	-.17**	.01	-.11*
Descriptieve norm	.03	-.24***	.11*	.19***
Willingness	-.07	-.05	.18**	.16**
Ervaring	-.07	-.13*	.20***	.19***
Onvrijwillige seks - slachtoffer				
Attitude	-.11	.08	.07	.20***
Descriptieve norm	-.03	-.10	.03	.08
Willingness	-.12*	.02	.01	.10
Ervaring	-.02	-.07	.09	.12*
Onvrijwillige seks - dader				
Attitude	-.14*	.02	.13*	.17**
Descriptieve norm	-.09	-.10	.12*	.10
Willingness	-.13*	-.07	.05	.16**
Ervaring	-.08	-.05	.23***	.16**

* Significante correlatie $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (Pearson/Spearman correlatiecoëfficiënt)

¹ 1= laagopgeleid - 3= hoogopgeleid. ² 0=autochtoon, 1=allochtoon. ³ 1= niet religieus - 4=sterk religieus

De samenhang met het opleidingsniveau laat een soortgelijk beeld zien. Een hoger opleidingsniveau hangt samen met positieve attitudes, relatief meer leeftijdsgenoten kennen met ervaring, een positievere ‘willingness’ ten aanzien van de toekomst en meer ervaring met ‘traditionele seks’. Tevens hangt het opleidingsniveau negatief samen met de attitudes, descriptieve norm, ‘willingness’ en ervaring van de schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks. Wat betreft ‘onvrijwillige seks’ is de samenhang overwegend negatief, maar niet zo uitgesproken als bij de lossere, meer op lust gerichte seks.

Bij de samenhang met afkomst is bij de variabelen van ‘traditionele seks’ een negatieve correlatie te zien. Dit houdt in dat autochtonen positiever staan ten opzichte van ‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’, meer leeftijdsgenoten met ervaring kennen en dat zij naast de intentie om nog ervaring op te doen tevens al meer ervaring hadden. Bij de schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en ‘onvrijwillige seks’ zijn de correlaties juist positief. Dit houdt in dat de zeer gemengde groep allochtonen relatief positief is over deze seksuele relaties en handelingen, meer leeftijdsgenoten met ervaring kende en niet alleen

voor de toekomst een positievere ‘willingness’ tot ervaring had maar ook al meer ervaring had. Hierbij werd de uitzondering gevormd door ervaring met ‘homoseksualiteit, waar een positieve relatie te zien is bij de ervaring. Dit houdt in dat allochtonen daar relatief meer ervaring mee hadden.

Tot slot de samenhang met het belang van religie. Ook hier is het onderscheid tussen de drie groepen te zien. Al is deze minder strikt dan bij de andere demografische factoren. Bij de ‘traditionele seks’ zijn negatieve correlaties te zien. Dit houdt in dat meer religieuze respondenten negatiever zijn over ‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’, minder mensen met ervaring kenden en niet alleen dachten daar in de toekomst relatief weinig ervaring mee op te doen maar ook minder ervaring hadden. Bij de lossere, meer op lust gerichte seks waren de correlaties overwegend positief, wat inhoudt dat de meer religieuze respondenten op de variabelen van deze schalen hogere gemiddelden behaalden. Deze correlaties zijn echter niet erg hoog en zelden significant.

4.3.2 Gezinssamenstelling

In Tabel 13 zijn de respondenten onderverdeeld naar hun gezinssamenstelling. Ook bij deze gemiddelde reacties op de variabelen per schaal is het patroon tussen de ‘traditionele seks’ enerzijds en de overige schalen anderzijds te zien. En ook hier zijn de schalen over ‘onvrijwillige seks’ wat minder uitgesproken dan die met betrekking tot lossere meer op lust gerichte seks.

Tabel 13 Verschillen naar gezinssamenstelling

	Bij beide ouders (A) n=175	Bij één van beide ouders (B) n=66	Niet meer thuiswonend (C) n=86	Totaal n=327
Seks voor het huwelijk				
Attitude	4.4	4.3	4.6	4.4
Descriptieve norm	4.5	4.7	4.9	4.7****
Willingness	4.6	4.4	4.9	4.7**
Ervaring	2.9	2.9	4.3	3.3****
Homoseksualiteit				
Attitude	4.1	3.7	4.4	4.1****
Descriptieve norm	2.5	2.4	3.1	2.6****
Willingness	1.6	1.5	1.9	1.6**
Ervaring	1.1	1.1	1.2	1.1
Casual seks				
Attitude	2.8	2.9	2.7	2.8
Descriptieve norm	2.3	2.3	2.1	2.2*
Willingness	2.1	2.2	1.9	2.1
Ervaring	1.4	1.4	1.5	1.4
Ruilseks				
Attitude	1.6	1.9	1.6	1.7
Descriptieve norm	1.4	1.5	1.2	1.3**
Willingness	1.2	1.3	1.1	1.2
Ervaring	1.0	1.1	1.1	1.1
Betaalde seks				
Attitude	2.5	2.7	3.0	2.7**
Descriptieve norm	1.3	1.4	1.2	1.3
Willingness	1.2	1.3	1.1	1.2*
Ervaring	1.1	1.1	1.0	1.1
Onvrijwillige seks - slachtoffer				
Attitude	1.4	1.4	1.3	1.4
Descriptieve norm	1.2	1.2	1.2	1.2
Willingness	1.3	1.3	1.1	1.2
Ervaring	1.1	1.1	1.0	1.1
Onvrijwillige seks - dader				
Attitude	1.2	1.2	1.1	1.2
Descriptieve norm	1.2	1.2	1.1	1.2
Willingness	1.1	1.1	1.1	1.1
Ervaring	1.1	1.1	1.0	1.0

* Significant verschil tussen de drie groepen $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (One-way ANOVA). ¹ Verschil vooral door de groep ‘bij één van beide ouders’. ² Verschil vooral door de groep ‘niet meer thuiswonend’.

De groep respondenten die aangaf niet meer thuis te wonen behaalde de hoogste gemiddelden op de variabelen van de schalen 'seks voor het huwelijk' en 'homoseksualiteit'. Deze uitwonende respondenten waren positiever ten aanzien van 'traditionele seks', kenden meer leeftijdsgenoten met ervaring en dachten niet alleen in de toekomst relatief veel ervaring op te doen, maar hadden ook al meer ervaring. Daarentegen behaalden deze respondenten overwegend relatief lage gemiddelden op de overige schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en 'onvrijwillige seks'. Al hadden de uitwonende respondenten wel de meeste ervaring met 'casual seks' en waren zij het meest tolerant ten aanzien van prostitutie ('betaalde seks'). De respondenten die aangaven bij 'één van beide ouders te wonen' lieten een omgekeerd patroon zien. Zij behaalden de laagste gemiddelden bij de 'traditionele seks' en relatief hoge bij de lossere, meer op lust gerichte seks. De groep die nog wel bij beide ouders woonde liet een vergelijkbaar patroon zien als de respondenten die bij één van beide ouders woonden, maar waren daarbij iets gematigder. Wanneer met behulp van een posthoc analyse werd gekeken waar de verschillen precies lagen, bleek dat deze met name door de uitwonende respondentengroep werden veroorzaakt, zoals te zien is aan de superscripts in de kolom 'Totaal'. Alleen het significante verschil in 'willingness' ten aanzien van 'betaalde seks' werd door een andere respondentengroep veroorzaakt, namelijk de groep die aangaf bij één van beide ouders te wonen.

4.4 Invloed van mediagebruik en muziekgerelateerde factoren

Wat betreft de persoonlijke factoren werd gekeken naar de samenhang met het mediagebruik, de voorkeur voor een bepaalde muziekstijl en de subcultuur op basis van muzieksmaak. Allereerst wordt ingegaan op de samenhang tussen de voorkeur voor één van de muziekstijlen en het mediagebruik met de attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring met betrekking tot verschillende seksuele relaties en handelingen. Vervolgens wordt gekeken naar de verschillende subgroepen respondenten gebaseerd op hun muzieksmaak.

4.4.1 Muziekvoorkeur en mediagebruik

De samenhang tussen de seksuele denkbeelden en ervaringen en de voorkeur voor bepaalde muziekstijlen en het mediagebruik worden in Tabel 14 door middel van correlaties weergegeven. Wederom is het patroon te zien tussen de drie groepen schalen, 'traditionele seks', de lossere meer op lust gerichte seks en de 'onvrijwillige seks', als is het bij sommige factoren wat sterker dan bij andere. Zo is binnen de muziekvoorkeuren bij de 'urban' en 'pop/dance' liefhebbers het patroon minder sterk en eenduidig dan bij de 'rock' en 'elite' liefhebbers. De voorkeur voor urban muziek hangt negatief samen met de traditionele seks en daarentegen, in overeenstemming met het patroon positief, met twee van de drie schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks. Wat betreft 'betaalde seks' en de beide schalen met betrekking tot 'onvrijwillige seks' is de samenhang echter weer negatief. Wel is het opvallend dat er bij alle drie de descriptieve normen wel een positieve correlatie te zien is. Dit houdt in dat de respondenten die veel van 'urban' houden relatief vaker leeftijdsgenoten kenden met ervaring met 'betaalde seks' en zowel het gedwongen of overgehaald worden tot seks als het overhalen en dwingen zelf. De muziekstijl 'pop/dance' komt nog minder overeen met het patroon, dit is de enige muziekstijl waarbij er een verschil in samenhang is tussen de beide traditionele seksuele gedragingen. Pop-dance hangt namelijk overwegend positief samen met 'seks voor het huwelijk' maar negatief met 'homoseksualiteit'. Wat betreft de lossere, meer op lust gerichte seksuele gedragingen is er wel een positieve samenhang met 'casual seks' te zien, maar een negatieve met de overige twee schalen. Dit geldt ook voor de 'onvrijwillige seks'. De samenhang tussen de 'rock' en 'elite' muziekstijl is wel in overeenstemming met het patroon tussen de drie groepen schalen. Een sterke voorkeur voor

‘rock’ en ‘elite’ hangt samen met een positieve attitude ten aanzien van ‘traditionele seks’, relatief meer leeftijdsgenoten kennen met ervaring en niet alleen een hogere ‘willingness’ ten aanzien van de toekomst maar tevens met het al hebben van relatief veel ervaring. Wat betreft de schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en ‘onvrijwillige seks’ is de samenhang met de ‘rock’ en ‘elite’ muziekstijl negatief

Tabel 14 Samenhang seksuele denkbeelden met muziekstijlen en mediagebruik

	Muziek				Mediagebruik		
	Urban	Pop /Dance	Rock	Elite	TV	Muziek-zenders	Internet
Seks voor het huwelijk							
Attitude	-.04	.15**	.12*	.16**	-.03	-.08	-.15**
Descriptieve norm	-.06	.11*	.18**	.16**	-.09	-.04	-.04
Willingness	-.10	.21***	.20***	.15**	-.12*	-.07	-.08
Ervaring	-.15**	-.02	.20***	.20**	-.19**	-.17**	-.11*
Homoseksualiteit							
Attitude	-.15**	.06	.30***	.27***	-.15**	-.15**	-.12*
Descriptieve norm	-.15**	-.07	.27***	.30***	-.26***	-.19***	-.02
Willingness	-.10	-.15**	.21***	.18**	-.18**	-.11*	-.08
Ervaring	-.07	-.12*	-.05	.03	-.15**	-.02	-.09
Casual seks							
Attitude	.09	.08	-.09	-.14*	.04	.15**	-.09
Descriptieve norm	.26***	.10	-.20***	-.23***	.07	.29***	.02
Willingness	.11*	.10	-.16**	-.18**	.02	.16**	-.02
Ervaring	.23***	.06	-.18**	-.19***	.10	.16**	.04
Ruilseks							
Attitude	.09	-.09	-.20***	-.19***	.02	.02	-.05
Descriptieve norm	.15**	-.03	-.22***	-.18**	.10	.21***	.01
Willingness	.05	-.08	-.26***	-.16**	.01	.08	-.01
Ervaring	-.14*	-.24***	-.23***	-.17**	-.02	.04	-.05
Betaalde seks							
Attitude	-.12*	-.02	.16**	.22**	-.06	-.14*	-.09
Descriptieve norm	.06	-.01	-.17**	-.12*	-.04	.07	-.07
Willingness	-.08	-.18**	-.13*	-.12*	-.04	.07	-.07
Ervaring	-.05	-.13*	-.27***	-.19**	-.05	.07	-.14*
Onvrijwillige seks - slachtoffer							
Attitude	-.08	-.15**	-.07	-.07	.03	-.01	-.11*
Descriptieve norm	.06	-.04	-.12*	-.03	-.11	.10	-.04
Willingness	-.07	-.06	-.11	-.11	.04	.11*	-.11*
Ervaring	-.14*	-.19**	-.21***	-.16**	.01	.20***	-.06
Onvrijwillige seks - dader							
Attitude	-.06	-.12*	-.25***	-.22***	.04	.14*	-.07
Descriptieve norm	.09	-.06	-.20***	-.16**	-.02	.15*	-.04
Willingness	-.04	-.11*	-.24***	-.20**	-.04	.13*	-.15**
Ervaring	-.13*	-.19**	-.23***	-.22***	-.01	.16**	-.07

* Significante correlatie $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (Pearson correlatiecoëfficiënt)

Wat betreft de samenhang tussen mediagebruik en de variabelen ten aanzien van de seksuele relaties en gedragingen, waren de correlaties minder sterk dan dat bij de muziekstijlen het geval was. Wel is ook bij deze factoren het onderlinge patroon bij de schalen te zien, met name bij televisie en muziekzenders kijken. Al is het niet altijd even sterk en eenduidig. De mate van televisie kijken laat een negatieve samenhang zien met ‘traditionele seks’ en in overeenstemming met het patroon, een positieve samenhang met twee van de drie schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks. Wat betreft de derde schaal ‘betaalde seks’ is een negatieve samenhang te zien, wat inhoudt dat respondenten die relatief veel televisie keken negatiever waren ten aanzien van prostitutie, minder leeftijdsgenoten met ervaring kenden en niet alleen in de toekomst relatief weinig ervaring op dachten te doen maar ook nog maar weinig ervaring hadden. Ook ten aanzien van ‘onvrijwillige seks’ is het patroon niet eenduidig, de samenhang ten aanzien van de slachtofferrol is positiever dan die met betrekking tot de daderrol. Al gaat het zowel bij de lossere, meer op lust gerichte seks, als bij de ‘onvrijwillige seks’ om erg kleine, niet significante correlaties.

De correlaties met het kijken naar muzikzenders zijn wat vaker significant. Het kijken van muzikzenders hangt alleen negatief samen met ‘traditionele seks’ en de attitude met betrekking tot ‘betaalde seks’ en de slachtoffers van ‘onvrijwillige seks’. De samenhang met overige variabelen ten aanzien van lossere, meer op lust gerichte seks en ‘onvrijwillige seks’ is positief, waarvan met name de correlaties met de schalen ‘casual seks’ en ‘onvrijwillige seks-dader’ relatief groot en significant zijn. Tot slot hangt het internetgebruik voornamelijk negatief samen met bijna alle schalen, tevens zijn de correlaties klein en weinig significant.

4.4.2 Subculturen op basis van muzieksmaak

De subculturen werden gebaseerd op de muzieksmaak groepen. De respondenten werden op basis van hun muziek voor- en afkeur onderverdeeld in vijf groepen. Tevens werden respondenten die zich niet betrokken voelden bij muziek als weinig betrokken aangemerkt en deze vier respondenten werden door het kleine aantal niet meegenomen in de onderverdeling naar muzieksmaak in Tabel 15.

Tabel 15 Seksuele denkbeelden en ervaring naar muzieksmaak groepen (n=323)

	Exclusieve Urban n=42	Urban - Pop n=57	Mainstream n=32	Rock n=94	Elite n=98	Totaal n=323
Seks voor het huwelijk						
Attitude	3.8	4.4	4.7	4.5	4.6	4.4***1
Descriptieve norm	4.2	4.7	4.8	4.8	4.7	4.7***1
Willingness	3.4	4.8	4.9	4.7	4.7	4.7***1
Ervaring	2.4	3.2	3.3	3.4	3.5	3.3*1
Homoseksualiteit						
Attitude	3.2	3.8	4.2	4.4	4.3	4.1***1
Descriptieve norm	2.1	2.5	2.5	2.9	2.7	2.6***1
Willingness	1.3	1.4	1.4	2.0	1.6	1.6***2
Ervaring	1.1	1.1	1.0	1.1	1.2	1.1
Casual seks						
Attitude	2.8	2.9	2.8	2.7	2.7	2.8
Descriptieve norm	2.4	2.5	2.2	2.0	2.2	2.2***2
Willingness	2.1	2.2	2.3	1.9	2.0	2.1*2
Ervaring	1.5	1.6	1.5	1.3	1.5	1.4**2
Ruilseks						
Attitude	1.9	1.7	1.8	1.5	1.7	1.7*1
Descriptieve norm	1.5	1.4	1.3	1.2	1.3	1.3*1
Willingness	1.3	1.2	1.3	1.1	1.2	1.2
Ervaring	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0	1.1
Prostitutie						
Attitude	2.3	2.4	2.8	2.7	2.8	2.7*1
Descriptieve norm	1.4	1.4	1.3	1.1	1.2	1.3*3
Willingness	1.3	1.2	1.2	1.2	1.1	1.2
Ervaring	1.1	1.1	1.1	1.0	1.1	1.1
Onvrijwillige seks - slachtoffer						
Attitude	1.4	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4
Descriptieve norm	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Willingness	1.2	1.2	1.2	1.1	1.1	1.2
Ervaring	1.0	1.1	1.1	1.0	1.0	1.1
Onvrijwillige seks - dader						
Attitude	1.3	1.2	1.2	1.1	1.1	1.2
Descriptieve norm	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	1.2
Willingness	1.1	1.1	1.1	1.0	1.1	1.1
Ervaring	1.0	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0*2

* Significant verschil tussen de muzieksmaak groepen $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ (One-way ANOVA).

¹ Verschil vooral door de ‘Urban’ groep. ² Verschil vooral door de ‘Urban-pop’ groep. ³ Verschil vooral door ‘Rock’ groep.

Het patroon wat bij de andere factoren te zien was komt ook in deze groepen, hoewel wat minder strikt, naar voren. De eerste groep, ‘Exclusieve urban’, behaalt bij de schalen met betrekking tot de ‘traditionele’ seks relatief lage gemiddelden op alle variabelen. Bij de overige schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en ‘onvrijwillige seks’ laat deze groep samen met de ‘Urban-pop’ groep relatief vaak de hoogste gemiddelden zien. Dit houdt in dat de ‘Exclusieve urban’ en de ‘Urban-pop’ groepen negatiever waren over

‘seks voor het huwelijk’ en ‘homoseksualiteit’. Tevens gaven zij aan weinig leeftijdsgenoten met ervaring te kennen en dachten niet alleen in de toekomst weinig ervaring op te gaan doen, maar hadden ook relatief weinig ervaring. Wel stonden zij vergeleken met de andere groepen minder negatief tegenover de andere meer lossere op lust gerichte seksuele gedragingen en ‘onvrijwillige seks’, kenden zij meer leeftijdsgenoten met ervaring en dachten niet alleen relatief meer ervaring op te doen maar hadden zij deze ook al. Het gaat hierbij, met name bij de schalen over ‘onvrijwillige seks’, over kleine en vaak niet significante verschillen. De andere drie groepen ‘Mainstream’, ‘Rock’ en ‘Elite’ behaalden daarentegen op de schalen met betrekking tot ‘traditionele’ seks relatief hoge gemiddelden en op de overige schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en ‘onvrijwillige seks’ relatief lage. Wel is er een verschil te zien in de mate waarin deze groepen dit patroon lieten zien. Bij de laatste vijf schalen ‘casual seks’, ‘ruilseks’, ‘betaalde seks’ en beide ‘onvrijwillige seks’ behaalden de ‘Mainstream’ en ‘Elite’ groepen voornamelijk bij de attitudes nog wel eens wat hogere gemiddelden. De ‘Rock’ groep behaalde daarentegen bijna alleen de laagste gemiddelden. Ook bij deze groepen op basis van muzieksmaak werd door middel van een posthoc test vastgesteld waar de significante verschillen precies zaten en werd dit door middel van de superscripts aangegeven. De meeste verschillen werden gevonden bij de ‘Exclusieve-urban’ en ‘Urban-pop’ groepen.

Hoofdstuk 5 Discussie

Dit onderzoek richtte zich op de vragen hoe het gesteld was met de denkbeelden en ervaringen van jongeren in Nederland ten aanzien van een breed scala aan seksuele gedragingen en welke factoren daarop van invloed waren. Aan de hand van de onderzoeksvragen worden de resultaten uit dit onderzoek vergeleken met gerelateerd onderzoek. Tevens wordt aan de hand van de hoofdvraag ingegaan op de conclusies en tekortkomingen van het onderzoek en de daaruit vloeiende aanbevelingen voor eventueel vervolgonderzoek.

5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen.

5.1.1 Attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring

De eerste onderzoeksvraag had betrekking op de variabelen die volgens de Theory of Planned Behavior en het Prototype-Willingness model van invloed zijn op toekomstig gedrag, attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring en luidde:

Welke attitudes hebben jongeren ten opzichte van bepaald seksueel gedrag, in welke mate nemen zij deze gedragingen waar bij hun leeftijdgenoten, denken zij in de toekomst ervaring op te doen met dit gedrag en in welke mate hebben zij al ervaring?

Wat betreft de attitudes lieten de respondenten een permissieve houding zien ten aanzien van 'seks voor het huwelijk', 'homoseksualiteit', 'schuren', 'one-night-stand' en 'prostitutie'. Ten opzichte van de overige lossere, meer op lust gerichte gedragingen en 'onvrijwillige seks' was een meerderheid van de respondenten afkeurend of negatief. De meisjes waren toleranter met betrekking tot 'traditionele seks', met name ten aanzien van homoseksuele relaties. De jongens waren daarentegen toleranter bij de lossere, meer op lust gerichte seks. Tevens waren zij iets toleranter ten aanzien van 'onvrijwillige seks', maar met kleine en niet significante verschillen. Dit komt overeen met andere onderzoeken, waarin ook het verschil tussen de beide seksen met betrekking tot homoseksualiteit en 'casual seks' werd gevonden (Fulpen et al. 2002; De Graaf et al., 2005; De Graaf, Nikken, Felten, Janssens, van Berlo, 2008). Wat betreft attitudes over 'casual seks' is minder onderzoek gedaan, vandaar dat het vergelijken met andere onderzoeken wat lastiger is en met vergelijkbare in plaats van exact dezelfde omschrijvingen zal gebeuren. Zo komt bij een vergelijking tussen het schaalgemiddelde van de vijf stellingen in het onderzoek van Nikken (2007) en vijf vergelijkbare situatieschetsen uit dit onderzoek een overeenkomstig schaalgemiddelde naar voren. Ook komen de percentages van het goedkeuren van 'one-night-stand' in dit onderzoek, zeker wat betreft de meisjes (beide 25%), overeen met die met betrekking tot 'geslachtsgemeenschap bij niet veel voor elkaar voelen' (De Graaf, et al., 2005). Al zijn de jongens in het huidige onderzoek met 47% wat toleranter dan die in het onderzoek van De Graaf et al. (37%). Dit is ook het geval bij de percentages afkeuring betreft 'seks voor het huwelijk', 'homoseksualiteit', 'one-night-stand', 'ruilseks' en 'seks na overhalen'. Wanneer deze worden vergeleken met vergelijkbare situaties uit De Graaf et al. (2008) blijken de percentages uit het onderzoek van De Graaf et al. tussen de 3% (seks na overhalen vs. iemand onder druk zetten om seks te krijgen) en 48% (homoseksualiteit) hoger dan in dit onderzoek te liggen. Mogelijk wordt de (veel) grotere permissiviteit van de jongeren in dit onderzoek veroorzaakt doordat zij gemiddeld drie jaar ouder zijn dan de respondenten van De Graaf. Tevens werd in het onderzoek van De Graaf et al. gevraagd naar wat de respondenten ervan vonden als iemand van hun leeftijd dat zou doen terwijl in dit onderzoek de leeftijd (15-18 jaar) in de situatieschetsen gegeven werd om dit effect uit te sluiten. Daarnaast werd in het onderzoek van De Graaf et al. gebruik gemaakt van

een bestaand onderzoekspanel van volwassenen die op verzoek hun kinderen de vragenlijst in lieten vullen. Hierdoor zou de kans op sociaal wenselijke antwoorden wat groter kunnen zijn en werd mogelijk een andere populatie bereikt dan de respondenten uit dit onderzoek die de vragenlijst voornamelijk zelf op internet vonden en invulden vanuit eigen beweegredenen. Tot slot het verschil in permissiviteit tussen 'ruilseks' en prostitutie. In eerder onderzoek werd al gevonden dat jongeren ruilseks niet als een vorm van prostitutie zagen (Korf, et al. 2005; GGD, 2006; Ferguson, 1993, Hancock, 1994 en Stewart, 1994; in Saphira & Oliver, 2002), wat leek te impliceren dat zij ruilseks als iets onschuldiger zagen. De respondenten in het huidige onderzoek hadden echter een permissievere houding ten opzichte van prostitutie dan ten opzichte van ruilseks. Dit verschil zou mogelijk verklaard kunnen worden door de verwoordingen van de situatieschetsen. In de situatieschets over prostitutie werd een meisje beschreven wat veel van seks hield en het een leuke en gemakkelijke manier van geld verdienen vond. Terwijl het in de situatieschets over ruilseks over een meisje ging wat zich niet aangetrokken voelde tot een jongen, maar wel ingaat op zijn seksuele verzoek in ruil voor iets wat zij graag wilde hebben. Waardoor de ruilseks situatie eerder als een van buitenaf beïnvloedde keuze kon worden gezien. Hoewel betreft de richting van het verschil tegenstrijdige resultaten werden gevonden is het duidelijk dat jongeren een bepaald onderscheid maken tussen deze zeer vergelijkbare gedragingen. Maar of nu ruilseks of prostitutie als minder 'erg' beschouwd wordt, feit blijft dat ruilseks, hoe vrijwillig ook, bepaalde risico's met zich meebrengt en dat de keuze voor een baan in de prostitutie een vaak niet gemakkelijke weg terug kent. Uiteraard is het in eerste instantie van belang dat de keuze op vrijwillige basis en zonder vorm van druk of dwang gemaakt wordt. Maar daarbij dienen jongeren wel op te hoogte te zijn van de mogelijke risico's die zowel aan ruilseks als aan prostitutie verbonden zijn. Veel van deze risico's hangen samen met oneerlijke en ongefundeerde redeneringen als de dubbele seksuele moraal en het overschrijden van grenzen door een gebrek aan respect en affectie. Maar feit blijft dat deze factoren een rol spelen bij de onderlinge verhoudingen tussen jongeren waardoor het belangrijk is dat op basis van deze reële stand van zaken nagedacht wordt over de mogelijke risico's.

Wat betreft de descriptieve norm is in de schalen een aflopende lijn te zien. Bij de 'traditionele seks' gaf gemiddeld negentig procent van de respondenten aan één of meerdere leeftijdsgenoten met ervaring te kennen. Dit percentage lag beduidend hoger dan de bijna veertig procent in het onderzoek van Fulpen (2002). Wel ging het hierbij om een doelgroep die gemiddeld vier jaar jonger was. Wat op het gebied van ervaring opdoen met geslachtsgemeenschap een wereld van verschil is, gezien het feit dat het merendeel van de jongeren tussen hun 14e en 18e levensjaar hun eerste ervaring opdoen met geslachtsgemeenschap (De Graaf, 2005). Wat betreft 'casual seks' kende zeventig procent van de respondenten één of meerdere leeftijdsgenoten met ervaring met schuren, het plaatsen van sexy foto's op een profielsite en one-night-stands. Op basis van deze percentages kan gesteld worden dat deze gedragingen in de ogen van de respondenten niet als uitzonderlijk gedrag werden beschouwd. De descriptieve norm bij de overige 'casual seks' liep terug tot tweeënveertig procent voor het strippen voor een webcam tot drieëntwintig procent betreft groepseks en veertien procent betreft seksfeesten. Bij 'ruilseks' en 'prostitutie' ligt het percentage tussen de vijftien en twintig procent, wat vergelijkbaar is met de percentages respondenten die één of meerdere leeftijdsgenoten kende met ervaring met 'overhalen tot seks'. Bij de overige situatieschetsen uit de schaal 'onvrijwillige seks' was het tot slot acht procent van de respondenten die aangaf iemand met ervaring te kennen. Voor deze cijfers was geen vergelijkend onderzoek bekend, wel liggen de percentages respondenten die één of meerdere leeftijdsgenoten zeggen te kennen beduidend hoger dan het aantal respondenten dat zelf aangaf ervaring te hebben. Mogelijk worden bepaalde leeftijdsgenoten met ervaring door

meerdere respondenten genoemd, dit is wat betreft de respondenten die de vragenlijst via school ontvingen waarschijnlijker dan bij de internet respondenten. Maar aangezien de respondenten uit dit onderzoek overwegend werden geworven via het internet zijn andere verklaringen plausibeler. Bijvoorbeeld het overschatten van de ervaringen van anderen en het onderrapporteren van met name de meisjes, die het meerderheid van de steekproef vormden. Wel zullen de denkbeelden van jongeren en hun eigen gedrag beïnvloed worden door het aantal leeftijdsgenoten waarvan zij dachten dat deze ervaring hadden, of dit nu werkelijke aantallen zijn of niet.

Wat betreft 'willingness' dacht de meerderheid van de respondenten slechts bij drie situaties dat zij daar mogelijk nog wel ervaring mee op zouden doen, namelijk 'seks voor het huwelijk', 'schuren' en 'one-night-stand'. Bij de overige 'casual seks' situaties lag dit percentage tussen de dertien en drieëntwintig procent en met homoseksualiteit dacht vijftien procent van de respondenten nog wel ervaring op te doen. Wat betreft ruilseks en prostitutie lag dit percentage rond de zes procent en bij de 'onvrijwillige' seks nog minder. Net als bij de vorige variabelen dachten de meisjes relatief meer ervaring op te doen met 'traditionele' seks en jongens met de lossere, meer op lust gerichte vormen.

Tot slot de mate van al opgedane ervaring met de verschillende seksuele relaties en gedragingen. Het percentage respondenten dat aangaf ervaring te hebben met 'traditionele seks' komt ongeveer overeen met eerder onderzoek (De Graaf, et al., 2005), al wordt hier met name gekeken naar ervaring met geslachtsgemeenschap. Wanneer naar de beide geslachtsgemeenschap situaties uit het huidige onderzoek werd gekeken bleek dat meisjes meer ervaring hadden met seks binnen een relatie ('seks voor het huwelijk') en jongens meer met one-night-stands. Dit verschil wordt mogelijk veroorzaakt door de dubbele seksuele moraal waardoor meisjes een omgang met een jongen eerder als een relatie bestempelen. Wat betreft de lossere, meer op lust gerichte seks liepen de percentages uit de eerste schaal 'casual seks' behoorlijk uiteen. Van een meerderheid met ervaring met schuren, ongeveer een kwart van de respondenten met one-night-stand, sexy foto's op profielsite en strippen voor de webcam tot ongeveer vijf procent met seksfeesten en groepseks. Wat betreft schuren lag het percentage uit dit onderzoek relatief laag vergeleken met dat van de gemiddeld drie jaar jongere respondenten uit een net gepubliceerd onderzoek van De Graaf, van Egten, de Hoog, & van Berlo (2009). Maar bij 'one-night-stand' en 'strippen voor een webcam' lagen de percentages uit dit onderzoek wat hoger dan in vergelijkbaar onderzoek (De Graaf, et al., 2007; De Graaf, et al., 2008). Wel had de vraag over de 'one-night-stand' in het andere onderzoek alleen betrekking op de laatste relatie en was de populatie van 'strippen voor een webcam' drie jaar jonger dan de respondenten uit dit onderzoek, waardoor het logisch is dat deze wat lager uitvielen. De jongens behaalden over het algemeen hogere gemiddelden dan de meisjes. Dit was tevens het geval bij ervaring met ruilseks al was het percentage respondenten dat hier ervaring mee had slechts twee procent. Dit komt overeen met ander onderzoek, al lag in dat onderzoek het percentage jongens wat wel eens wat betaald of gegeven had iets hoger (De Graaf, et al., 2005; 2009). Dit kan komen doordat in dat onderzoek meer respondenten een Turkse of Marokkaanse achtergrond hadden, die volgens dat onderzoek relatief meer ervaren waren of doordat in het andere onderzoek geen verschil werd gemaakt tussen ruilseks en prostitutie. Want het percentage dat aangaf ervaring te hebben met prostitutie lag in het huidige onderzoek met vijf procent ook hoger. Wat betreft het 'overhalen tot seks', lag met name het percentage respondenten dat zelf ooit was overgehaald met acht procent relatief hoog, twee procent gaf aan ooit anderen gedwongen te hebben. In vergelijking met andere onderzoeken lagen deze percentages relatief laag (De Graaf, et al., 2005; 2009). Hoewel de meisjes iets meer ervaring hadden met overgehaald worden en jongens met het overhalen

waren deze verschillen in tegenstelling tot andere onderzoeken niet significant. Tot slot gaf twee tot drie procent van de respondenten aan ervaring te hebben met de loverboy gerelateerde 'onvrijwillige seks'. Hoewel het niet exact hetzelfde is werd in het onderzoek van De Graaf et al. wel geïnformeerd in hoeverre bij de jongeren die ervaring hadden met betaald worden voor seks er sprake was van dwang. Van de ene procent van de meisjes die ervaring had met betaald worden voor seks was vijfenzeventig procent hiertoe overgehaald of gedwongen, bij de twee procent van de jongens die betaald waren werd zeventien procent gedwongen. Hiermee vergeleken lagen de percentages van de in het huidige onderzoek specifiek gemeten gedrag wat hoger, mogelijk omdat hierbij ook werd gevraagd naar de beginfasen van de loverboy tactieken die anders gezien niet onder gedwongen betaalde seks zouden vallen.

5.1.2 Invloed van demografische gegevens, mediagebruik en muziekgerelateerde factoren

De tweede onderzoeksvraag had betrekking op mogelijke factoren van invloed op de hierboven besproken variabelen:

In hoeverre hangen deze attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring samen met demografische gegevens, mediagebruik en muziekgerelateerde factoren?

Allereerst de demografische factoren, namelijk leeftijd, opleidingsniveau, afkomst, religie en thuissituatie. Leeftijd, opleidingsniveau en afkomst hingen relatief sterk samen met de vier variabelen attitude, descriptieve norm, 'willingness' en ervaring, met name bij de 'traditionele' en 'betaalde seks'. Zoals verwacht liep de meeste ervaring gelijk met de leeftijd op. Opvallend was het feit dat met name jongere respondenten een positievere attitude en willingness en een hogere descriptieve norm lieten zien ten opzichte van de meer lossere, op lust gerichte vormen van seks. Tevens hadden de jongere respondenten zowel in dit onderzoek als in het net gepubliceerde onderzoek van De Graaf et al. (2009) veel meer ervaring met schuren. Dit kan wijzen op een veranderende seksuele moraal. Of te maken hebben met een gebrek aan werkelijke ervaring waardoor relatief positief gedacht wordt over deze gedragingen, of met onderontwikkelde vaardigheden met betrekking tot het aangeven en herkennen van grenzen waardoor zij de gedragingen anders beoordelen. Wat betreft de samenhang met afkomst was het door het kleine aantal respondenten van allochtone afkomst niet mogelijk deze groepen naar (zelfbenoemde) afkomst in te delen. De globale indeling tussen allochtoon en autochtoon die nu gemaakt is geeft overduidelijk geen goed en generaliseerbaar beeld van de stand van zaken. Wel geeft het aan dat allochtone jongeren relatief minder ervaring, negatievere attitudes, 'willingness' en een lagere descriptieve norm ten aanzien van de 'traditionele seks' hebben en relatief meer ervaring, een positievere attitude, 'willingness' en een hogere descriptieve norm hebben ten aanzien van de lossere, meer op lust gerichte seks en 'onvrijwillige seks'. De relatie met religie was ten aanzien van lossere, meer op lust gerichte seks wat minder sterk maar ten opzichte van de andere demografische factoren wat sterker bij de schaal 'onvrijwillige seks'. Wat betreft de resultaten over de samenhang met religie gelden dezelfde beperkingen als bij de samenhang met afkomst, ook hierbinnen werd door het kleine aantal gelovige respondenten geen onderscheid gemaakt naar het soort religie. Tevens is een soortgelijk beeld te zien als bij de samenhang met afkomst. Religieuze jongeren hadden minder ervaring, negatievere attitudes, willingness en een lagere descriptieve norm ten aanzien van de 'traditionele' seks en relatief hoge gemiddelden op de variabelen van de lossere, meer op lust gerichte seks en onvrijwillige seks. Tot slot de invloed van de thuissituatie van de respondenten, waarbij gekeken werd naar de gezinssamenstelling wat in ander onderzoek minder van belang bleek dan de warmte van het gezinsklimaat. Desondanks bleken er wel significante verschillen te zijn binnen de

verschillende gezinsstructuren en bleek dat met name de groep respondenten die bij één van beide ouders woonde relatief hoog scoorde op de variabelen met betrekking tot de lossere, meer op lust gerichte vormen van seks en 'onvrijwillige seks' en daarentegen relatief laag op de variabelen van de 'traditionele seks'. Dat uit de posthoc analyse toch de uitwonende groep met significante verschillen naar voren kwam is waarschijnlijk een gevolg van het verschil in leeftijd tussen deze en de twee thuiswonende respondentengroepen. De uitwonende respondenten waren namelijk gemiddeld bijna vier jaar ouder.

Vervolgens werd gekeken naar de samenhang met het mediagebruik, muziekvoorkeuren en de daaraan gerelateerde subculturen. Allereerst het mediagebruik, onderverdeeld in het kijken naar televisie, muziekzenders en het gebruik van internet. Deze drie factoren hingen allemaal relatief sterk samen met 'traditionele seks', hoe meer gebruik werd gemaakt van de verschillende media des te minder ervaring, negatievere attitudes, 'willingness' en een lagere descriptieve norm de respondenten ten aanzien van deze gedragingen hadden. Met betrekking tot de overige schalen omtrent lossere, meer op lust gerichte seks en onvrijwillige seks was alleen bij het kijken naar muziekzenders een duidelijke samenhang te zien. Respondenten die veel naar muziekzenders keken bleken relatief veel ervaring, positievere attitudes en 'willingness' en een hoge descriptieve norm te hebben ten aanzien van de lossere, meer op lust gerichte seks en 'onvrijwillige seks'. Mogelijk waren het kijken naar televisie en het gebruik van internet te algemeen geformuleerd en zeer afhankelijk van het soort programma's dat bekeken werd en het doel van het internetgebruik. Bij de vijf subgroepen op basis van de muzieksmaak werden, met name bij de variabelen van de traditionele seks en de lossere, meer op lust gerichte seks significante verschillen gevonden. De respondenten in de 'Rock' en 'Elite' subgroepen behaalden relatief hoge gemiddelden op alle variabelen met betrekking tot 'traditionele seks' en de attitude met betrekking tot 'betaalde seks', maar erg lage gemiddelden bij de schalen met betrekking tot lossere, meer op lust gerichte seks en 'onvrijwillige seks'. De 'Mainstream' subgroep behaalde afgezien bij 'seks voor het huwelijk', in overeenstemming met hun naam redelijk gemiddelde scores. Daarentegen behaalden de twee urban gerelateerde subgroepen, 'Exclusieve urban' en 'Urban-pop', relatief de laagste gemiddelden bij 'traditionele seks' en de hoogste gemiddelden bij de overige schalen over 'casual seks', 'ruilseks', 'betaalde seks' en 'onvrijwillige seks'. Dit beeld was duidelijk terug te zien in de voorkeur voor de vier afzonderlijke muziekstijlen, 'urban', 'pop/dance', 'rock' en 'elite'. De muziekstijlen 'rock' en 'elite' komen in hun samenhang met de variabelen over de seksuele relaties en handelingen redelijk overeen. Zij lieten een positieve samenhang met 'traditionele seks' zien en een negatieve ten aanzien van lossere, meer op lust gerichte seks en 'onvrijwillige seks'. De samenhang van de pop/dance stijl was positief bij 'seks voor het huwelijk' en 'casual seks' en negatief ten opzichte van de overige schalen, maar minder sterk in vergelijking met de andere muziekstijlen. Tot slot liet de 'urban' muziekstijl een positieve samenhang met de meeste lossere, op lust gerichte seks zien en een negatieve ten aanzien van de overige gedragingen met name de 'traditionele seks'.

5.2 Conclusies, beperkingen en aanbevelingen

Aan de hand van de hoofdvraag van dit onderzoek zal worden ingegaan op de praktische implicaties van de resultaten, de beperkingen ervan en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen voor vervolg onderzoek. De hoofdvraag en probleemstelling van het onderzoek luidde:

Wat zijn de heersende seksuele denkbeelden van de jongeren in Nederland en in hoeverre hebben zij ervaring met verschillende seksuele relaties en handelingen?

Het merendeel van de respondenten bleek alleen ervaring te hebben met seks binnen relaties en schuren en de meeste respondenten gaven aan geen ervaring te hebben met onvrijwillige seks. Wel gaf een redelijk groot gedeelte van de respondenten aan dat zij in de toekomst nog wel ervaring op dachten te doen met de meeste lossere, meer op lust gerichte seksuele gedragingen. De meeste van deze ervaringen met lossere, meer op lust gerichte seks zullen voor het merendeel van de jongeren geheel vrijwillig en naar tevredenheid verlopen. In zekere zin hoort het bij het leeftijdsgerelateerde experimenteren en het aftasten van grenzen. Desondanks betekent dit niet dat jongeren, mogelijk door het minder duidelijk hebben van hun eigen wensen en grenzen, achteraf geen spijt kunnen krijgen van bepaalde vrijwillige gedragingen en is dit risico ten aanzien van sommige gedragingen wat groter dan bij andere. Tevens sloot bijna twintig procent van de jongeren niet uit dat zij in de toekomst ervaring zouden opdoen met verschillende vormen van overhalen. Wat betreft de toenemende risico's van ruilseks en prostitutie en de nadelige gevolgen van onvrijwillige seks gaat het om een kleine minderheid van de respondenten die hiermee te maken krijgt. Voor deze groep is het van groot belang te kijken naar samenhangende factoren met dit gedrag zodat er bij het voorkómen van deze situaties meer gericht gewerkt kan worden. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat wat betreft de demografische factoren jongeren met bepaalde kenmerken waarschijnlijk meer in aanraking zullen komen met de meer risicovollere gedragingen als lossere, meer op lust gerichte seks en onvrijwillige seks. Jongere meer dan oudere, laagopgeleide meer dan hoogopgeleide, sterk religieuze meer dan gematigde of niet religieuze en allochtonen meer dan autochtone jongeren. Tevens bleek dat respondenten die relatief veel naar muzikzenders kijken en een voorkeur hebben voor urban of mainstream popmuziek ook permissiever waren ten opzichte van lossere, meer op lust gerichte seks en onvrijwillige seks. Mogelijk zou in de seksuele voorlichting meer aandacht besteedt kunnen worden aan de verschillende sociale en culturele factoren die een rol spelen bij relaties en seksualiteit, bijvoorbeeld de verwachte rolpatronen tussen mannen en vrouwen en de daaruit vloeiende consequenties. Tevens zou de manier waarop deze voorlichting wordt gegeven aangepast kunnen worden op de minder directe manier waarop in andere culturen over het onderwerp seksualiteit gesproken wordt. Of juist gebaseerd op bepaalde muziekstijlen of rolmodellen uit die muziekscene zodat jongeren met een voorkeur voor bijvoorbeeld urban of pop/dance meer aangesproken worden. Een ander belangrijk aspect aan de voorlichting is dat het ook aandacht besteed aan de mooie, leuke en lekkere kanten van seksualiteit en daarmee een realistisch beeld geeft ten aanzien van de ervaringen die de meeste jongeren opdoen. Dit om te zorgen dat niet de veelal risicoloze, onverantwoordelijke, maar daardoor positieve beelden uit de media realistischer lijken dan de voorlichting. Tevens is het van groot belang dat deze voorlichting werkelijk aansluit bij de denkbelden van jongeren, zodat onder andere voorlichting ten aanzien van de risico's van betaalde seks, door de jongeren niet alleen gerelateerd wordt aan prostitutie maar ook aan ruilseks.

Wel is bij de interpretatie van de resultaten uit dit onderzoek enige voorzichtigheid geboden. Doordat het onderzoek cross-sectioneel van aard was is namelijk niets te zeggen over mogelijke oorzaak en gevolg binnen deze samenhang. Daarnaast werd door de manier van werven waarschijnlijk een beperkte doelgroep bereikt, namelijk schoolgaande jongeren en jongeren met vrije toegang tot internet. Ook bevatte de vragenlijst veel tekst waardoor een goede beheersing van de Nederlandse taal een voorwaarde was, evenals voldoende geduld en volharding om het kwartier dat het invullen duurde uit te zitten. Tevens werd bij de correlaties niet gecorrigeerd voor andere persoonlijke of demografische factoren waardoor de gevonden samenhang ook door andere, achterliggende, variabelen kon worden veroorzaakt. Bijvoorbeeld door de met de muziekvoorkeur samenhangende persoonlijkheidstrekken. Uit

onderzoek (Delsing, et al., 2008) bleek namelijk dat juist de urban en pop/dance liefhebbers relatief hoog scoorden op extraversie en inschikkelijkheid, waardoor ze én eerder ervaring op zouden kunnen doen én daar relatief meer over los laten naar anderen toe of in een vragenlijst. Daarnaast zou de samenhang tussen het vele kijken naar muziekzenders en de permissievere houding ook veroorzaakt kunnen worden door een gebrek aan toezicht en bijsturing door ouders en andere opvoeders. In een ander, net gepubliceerd, onderzoek werd, na correctie van andere inhouden van het mediagebruik, geen relatie gevonden tussen het kijken naar muziekzenders en seksuele ervaring (de Graaf, van Berlo, Felten, Janssens, Brants, Nikken, de Wilde, van Egten & de Hoog, 2009). Wat betreft de invloed van hiphop muziek werd door Ter Bogt een eerder onderzoek aangehaald (Christenson & Roberts, 1998; in Ter Bogt, 2003) waarin gesteld werd dat de invloed van de muzieksoort binnen verschillende groepen een ander effect heeft. Waar het voor het merendeel en lekkere dansmuziek betreft zouden maatschappelijk kwetsbare groepen het als een uitvergroete vorm van hun eigen subcultuur kunnen zien en op die manier gemakkelijker de uitgedragen normen en waarden als hun eigen beschouwen. Dit onderstreept het belang en de (indirecte) invloed van de demografische factoren. Wat dat betreft kan naar aanleiding van dit onderzoek geconcludeerd worden dat er, naast de al grote roep om informatie over de rol van muziek en media hierbij met name gekeken dient te worden naar de interactie tussen de verschillende demografische en persoonlijke factoren. Waaronder de mogelijke indirecte invloed van de verschillende muziekgebaseerde subculturen op het alcohol en drugs gebruik in relatie tot seksualiteit. Ook het feit dat jongere respondenten permissiever waren ten aanzien van lossere, meer op lust gerichte seks roept vragen op over de betekenis en mogelijke oorzaken ervan. Tevens is het gewenst meer kennis te vergaren over de aard van de verhouding tussen ruilseks en prostitutie en de kans op verschuivingen van ruilseks naar de professionelere variant. Ook zou meer informatie over ervaringen met mildere en indirecte vormen van overhalen, zowel door partners als door situationele factoren gewenst zijn. Bijvoorbeeld door, zoals in eerder onderzoek werd gedaan, naar de evaluaties van seksuele ervaringen te informeren, mede om te bepalen of bepaalde vrijwillige handelingen uit het verleden later niet alsnog tot schaamte of spijt hebben geleid. Op deze manier kunnen ook de mogelijke risico's van verschillende handelingen beter worden bepaald en meegenomen worden in de ontwikkeling van preventiemethoden.

Al met al zijn de jongeren in Nederland redelijk permissief ten aanzien van lossere, meer op lust gerichte vormen van seks, maar dit vertaalt zich niet direct in het hebben van meer ervaring. Wel dacht een groot aantal jongeren nog in aanraking te komen met lossere, meer op lust gerichte seksuele gedragingen en voelde één op de vijf respondenten zich kwetsbaar ten aanzien van overgehaald worden. Vandaar dat het van belang is dat jongeren kennis en vaardigheden verkrijgen voor het aangeven van hun eigen grenzen en het herkennen en respecteren van die van anderen, zodat de seksuele ervaring die zij opdoen past bij hun ontwikkeling. Dit door middel van voorlichting die naast het toelichten van het hoe en wat van seks en de mogelijke risico's, ook aandacht besteedt aan de mooie en leuke kanten van seks, gebaseerd op de heersende seksuele denkbeelden van jongeren.

Referenties

American Psychological Association, Task force on the Seksualization of Girls (2007). *Report of the APA Task Force on the Seksualization of Girls*. Washington, DC: American Psychological Association.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behaviour. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.

Brinkhuis, M. (2006). *Beeldhonger – onderwijs en opvoeding in het mediatijdperk*. Amsterdam: Van Genneep.

Brugman, E., Goedhart, H., Vogels, T., & Van Zessen, G., (1995). *Jeugd en seks 95: Resultaten van het nationale scholierenonderzoek*. Utrecht: SWP.

CBS (2008). *ICT gebruik van huishoudens naar persoonskenmerken*. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen. Retrieved 17 maart 2009 at <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71102ned&D1=3-4,11-17&D2=0-10&D3=a&HD=080424-1708&HDR=T&STB=G1,G2>.

Chia, S. (2006). How peers mediate media influence on adolescents' sexual attitudes and sexual behaviour. *Journal of communication*, 56, 585-606.

Crok, S., Slot, J., Trip, D. & Klein Wolt, K. (2002). *Vrijtijdsbesteding jongeren in Amsterdam*. Amsterdam: O + S, het Amsterdamse bureau voor onderzoek en statistiek.

De Bruin, J. (1999). *De spanning van seksualiteit: plezier en gevaar in jongerenbladen*. Amsterdam: Het Spinhuis.

De Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J., Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25^e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.

De Graaf, H., & Vanwesenbeeck, I. (2006). *Seks is een game: Gewenste en ongewenste ervaringen van jongeren op Internet*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

De Graaf, H., Höing, M., Zaagsma, M. & Vanwesenbeeck, I. (2007). *Tieners seks; vormen van instrumentele seks onder tieners*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep, WODC.

De Graaf, H., Nikken, P., Felten, H., Janssens, K., van Berlo, W. (2008). *Seksualisering: Reden tot zorg. Een verkennend onderzoek onder jongeren*. Rutgers Nisso Groep/Nederlands Jeugdinstituut/MOVISIE

De Graaf, H., van Egten, C., de Hoog, S. & Van Berlo, W. (2009). *Seksualisering: aandacht voor etniciteit. Een onderzoek naar verbanden met opvattingen en gedrag van jongeren*. Rutgers Nisso Groep/E-Quality

De Graaf, H., van Berlo, W., Felten, H., Janssens, K., Brants, L., Nikken, P., de Wilde, E. J., van Egten, C. & De Hoog, S. (2009). *Onderzoek naar seksualisering: Conclusies en aanbevelingen op basis van verschillende deelstudies*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep, MOVISIE, Nederlands Jeugdinstituut en E-Quality.

De Leeuw, K., Hoitsma, S., de Jager, I. & Schonewille, P. (2000). *Jong!: jongerencultuur en stijl in Nederland 1950-2000*. Zwolle: Uitgeverij Waanders.

Delsing, M.J.M.H., Ter Bogt, T.F.M., Engels, R.C.M.E., & Meeus, W.H.J. (2008) Adolescents' music preferences: Factor structure, stability, and associations with Big Five personality characteristics. *European Journal of Personality*, 22, 109-130

Duimel, M. & De Haan, J. (2007). *Nieuwe links in het gezin. De digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ellis, S. & Grey, A. (2004). *Prevention of sexually transmitted infections: A review of reviews into the effectiveness of non-clinical interventions*. London: Health Development Agency. Retrieved from <http://www.publichealth.nice.org.uk/page.aspx?o=502657>.

Fulpen, M., van Bakker, F., Breeman, L., Poelman, J., Schaalma, H., & Vanwesenbeeck, I. (2002). *Vmbo-scholieren, seksualiteit en seksuele vorming: een effectonderzoek naar de vernieuwde versie van het lespakket 'Lang leve de liefde'*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Gerrard, M., Gibbons, F. X., Stock, M. L., Van de Lune, L., & Cleveland, M. J. (2005). Images of smokers and willingness to smoke among African American pre-adolescents: An application of the prototype/willingness model of adolescent health risk behavior to smoking initiation. *Journal of Pediatric Psychology*, 30, 305-318.

Gerrard, M., Gibbons, F.X., Houlihan, A.E., Stoch, M.L & Pomery, E.A. (2007). A dual-process approach to health risk decision making: The prototype willingness model. *Developmental Review*, 28(1), 29 -61.

GGD Amsterdam (2006). *Seksueel gedrag in een subcultuur van tieners in Amsterdam*. Zuidoost. Amsterdam: GGD Amsterdam.

GGD Rotterdam (2005). *De jeugdmonitor Rotterdam 2004-2005. Seksueel gedrag*.

Ginneken, B. van, Ohlrichs, Y. & Dam, A. van (2004). *Zwijgen is zonde. Over seksuele vorming van multiculturele en religieuze jongeren*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Heemelaar, M. (2000). *Seksualiteit, intimiteit en hulpverlening. Informatie en communicatietraining voor sociaal-agogisch hulpverleners en verpleegkundigen*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Huston, A.C., Wartella, E.A., & Donnerstein, E. (1998). *Measuring the effects of sexual content in the media: A report to the Kaiser Family Foundation*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.

Kern, S., Van der Sluijs, A. & Spaninks, A. (2003). *Verkocht. Zorg na mensenhandel*. Rotterdam: Humanitas Prostitutie Maatschappelijk Werk.

Korf, D.J., van Vliet, E., Knotter J., & Wouters M. (2005). *Tippelen na de zone, straat prostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam*. Amsterdam: Bonger Instituut voor Criminologie UvA/Rozenberg Publishers

- Korvinus, A.G., Van Dijk, E.M.H., Koster, D.A.C., & Smit, M. (2004). *Mensenhandel. Derde rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.
- Madden, M., & Rainie, L. (2003). *America's online pursuits. The changing picture of who's online and what they do*. Washington, DC: The Pew Internet & American Life Project.
- Malschaert, H., Traas, W. (2002). *Werkboek jeugdcultuur: theorie en praktijk*. Baarn: HB uitgevers.
- Mergler, E. (2004). *My subculture will kick your subculture's ass anytime. Free party for free people*. Retrieved from <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/hh/show.cgi?fid=403>.
- Miranda, D., & Claes, M. (2004). Rap music genres and deviant behaviors in French-Canadian adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 113-122.
- Mulder, J., ter Bogt, T., & Raaijmakers, Q. & Vollebergh, W. (2007). Music taste groups and problem behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 36 (3), 313-324.
- Mustanski, B.S. (2001). Getting wired: Exploiting the Internet for the collection of sexually valid data. *Journal of Sex Research*, 38 (4), 292-301.
- Nikken, P. (2007). *Jongeren, media en seksualiteit. Hoe media-interesses en -gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Peter, P. & Valkenburg, P.M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit online material and recreational attitudes toward sex. *Journal of communication*, 56, 639-660.
- Rivis, A., & Sheeran, P. (2003a). Descriptive norms as an additional predictor in the TPB: A metaanalysis. *Current Psychology*, 22, 218-233.
- Rivis, A., Sheeran, P. & Armitage, J. (2006). Augmenting the theory of planned behaviour with the prototype/willingness model: Predictive validity of actor versus abstainer prototypes for adolescents' health-protective and health-risk intentions. *British Journal of Health Psychology*, 11, 483-500.
- Savin-Williams, R. C., & Diamond, L. M. (2004). Sex. In R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of adolescent psychology*, p. 189-231. Hoboken, NJ: Wiley.
- Saphira, M & Oliver, P. (2002). A review of literature on child prostitution. *Social policy journal of New Zealand*, 19, 141-163
- Ter Bogt, T. & Hibbel, B. (2000). *Wilde jaren, een eeuw jeugdcultuur*. Utrecht: Lemma BV.
- Ter Bogt, T., Raaijmakers, Q., Vollebergh, W., Van Wel, F., Sikkema, P. (2003) Youngsters and their musical taste: Musical styles and taste groups. *Netherlands Journal of Social sciences*, 39, 35-52.
- Ter Bogt, T. (2003). Tijd onthult alles; popmuziek, ontwikkeling, carrieres. Oratie rede uitgesproken op 12 december 2003 aan de Universiteit van Amsterdam. Retrieved 29 maart 2009 at http://www.hetjongerenonderzoek.nl/upload/2/pdf/oratie_TtB.pdf

Terpstra, L., Van dijk, A., & Van San, M. (2005). *Loverboys, een publieke zaak*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Van Lee, L., Marjanovic, A., Wijsen, C. & Mouthaan, I. (2005). *Gezocht: handboek seksuele opvoeding. Een exploratie van knelpunten en ondersteuningsbehoeften van ouders bij de seksuele opvoeding van hun kinderen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Documentaires

VPRO (2007) Jonge seks, prille liefde <http://www.vpro.nl/programma/jongesex/>

van Renesse, S. (2007) Miss Kabula <http://www.sannavanrenesse.nl/content/view/5/7/>

Bijlage

Bijlage I: De website.

HOT or NOT?

Over SEKS en RELATIES

Home ▶

Doel onderzoek ▶

Vragenlijst ▶

Wie zijn wij? ▶

Nazorg ▶

Contact ▶

Links ▶

Gezocht: Jongeren met een mening!

Wat vind jij wel of niet kunnen op het gebied van seks en relaties?

De laatste jaren wordt in de media veel over jongeren en seks geschreven. In dit onderzoek willen we niet over jongeren praten maar jou zelf aan het woord laten. In plaats van te vertellen wat goed en slecht is en wat mag en niet mag, willen we graag van jou horen wat jij goed en niet goed vindt, wat jij oké vindt en wat juist helemaal niet.

HEB JIJ EEN MENING OVER SEKS EN RELATIES?

Laat deze dan horen in ons onderzoek. Om direct naar de [VRAGENLIJST](#) te gaan klik [hier!](#)

Op deze site kan je meer info vinden over de vragenlijst. Over het hoe, waarom, door en voor wie het onderzoek gehouden wordt. Ook lees je meer over de privacy en anonimiteit bij het invullen en wat we met de resultaten doen.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Doel onderzoek

[Home ▶](#)
[Doel onderzoek ▶](#)
[Vragenlijst ▶](#)
[Wie zijn wij? ▶](#)
[Nazorg ▶](#)
[Contact ▶](#)
[Links ▶](#)

Het **doel van dit onderzoek** is uit te vinden hoe jongeren in Nederland over relaties en seksualiteit denken. Want ondanks dat in de media veel aandacht is voor jongeren en seks, is er nauwelijks onderzoek naar gedaan. En dit is wel enorm belangrijk!

Voor de effectiviteit van seksuele voorlichting en hulpverlening is het van groot belang dat jongeren niet alleen het doel zijn van de voorlichting maar dat **jullie ook meebepalen** hoe deze eruit gaat zien.

Als **bedenkers van voorlichtingsmateriaal** niet weten hoe jongeren denken lukt het hen niet om goed materiaal te ontwikkelen. Materiaal wat jullie aanspreekt en wat jullie echt zinvol vinden.

De **resultaten van dit onderzoek** worden dan ook gebruikt om belangrijke organisaties op het gebied van seksuele voorlichting en hulpverlening te laten weten hoe jullie denken en wat jullie vinden. Zodat zij beter rekening kunnen houden met jullie mening.

Vandaar dat deze vragenlijst niet alleen door een groot aantal jongeren op internet maar ook op scholen wordt ingevuld. Al deze **verschillende meningen samen** geven de voorlichters en hulpverleners een goed beeld van hoe jullie nou echt denken over seks en relaties.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Klik op de knop om de vragenlijst in te vullen

Vragenlijst

- Home ▶
- Doel onderzoek ▶
- Vragenlijst ▶
- Wie zijn wij? ▶
- Nazorg ▶
- Contact ▶
- Links ▶

Het belangrijkste aan de vragenlijst vinden wij jouw **privacy**. De vragenlijst is **anoniem**, dat betekent dat niemand weet wie de lijsten heeft ingevuld. Hierdoor kan je helemaal eerlijk en open zijn over wat jij denkt.

De vragenlijst begint met een aantal vragen over persoonlijke kenmerken. Daarna volgen een aantal situatieschetsen over seksuele relaties en gebeurtenissen, waarover jij jouw mening kan geven. We verwachten dat je er ongeveer een kwartier mee bezig bent.

Er zijn geen goede of foute antwoorden. Als jij eerlijk zegt wat jij vindt hebben we daar samen het meest aan!

Het invullen van de vragenlijst is vanzelfsprekend geheel vrijwillig. Als je een vraag echt vervelend vindt kan je deze overslaan. Bij elke vraag staat een optie "*Deze vraag wil ik niet beantwoorden*" welke je dan kunt aanklikken.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Wie zijn wij?

[Home ▶](#)
[Doel onderzoek ▶](#)
[Vragenlijst ▶](#)
[Wie zijn wij? ▶](#)
[Nazorg ▶](#)
[Contact ▶](#)
[Links ▶](#)

Initiatiefnemer

Dit onderzoek werd geïnitieerd en extern begeleid door Msc. Rachel Levi, Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn / GGD Den Haag.

Samenwerking

De vragenlijst is verspreid met de hulp van Paul ter Wee, dienst OCW, GGD Den Haag
En mede ontwikkeld in samenwerking met Klaas Ridder, Ketenregisseur jeugdprostitutie, Cluster Persoonsgerichte Zorg GGD Rotterdam-Rijmond.

Ontwerpers

De vragenlijst is, onder begeleiding van Dr. Stans Drossaert en Dr. Henk Boer, ontworpen door Hinke Mul, student Psychologie aan de Universiteit Twente.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Nazorg

Home ▶

Doel onderzoek ▶

Vragenlijst ▶

Wie zijn wij? ▶

Nazorg ▶

Contact ▶

Links ▶

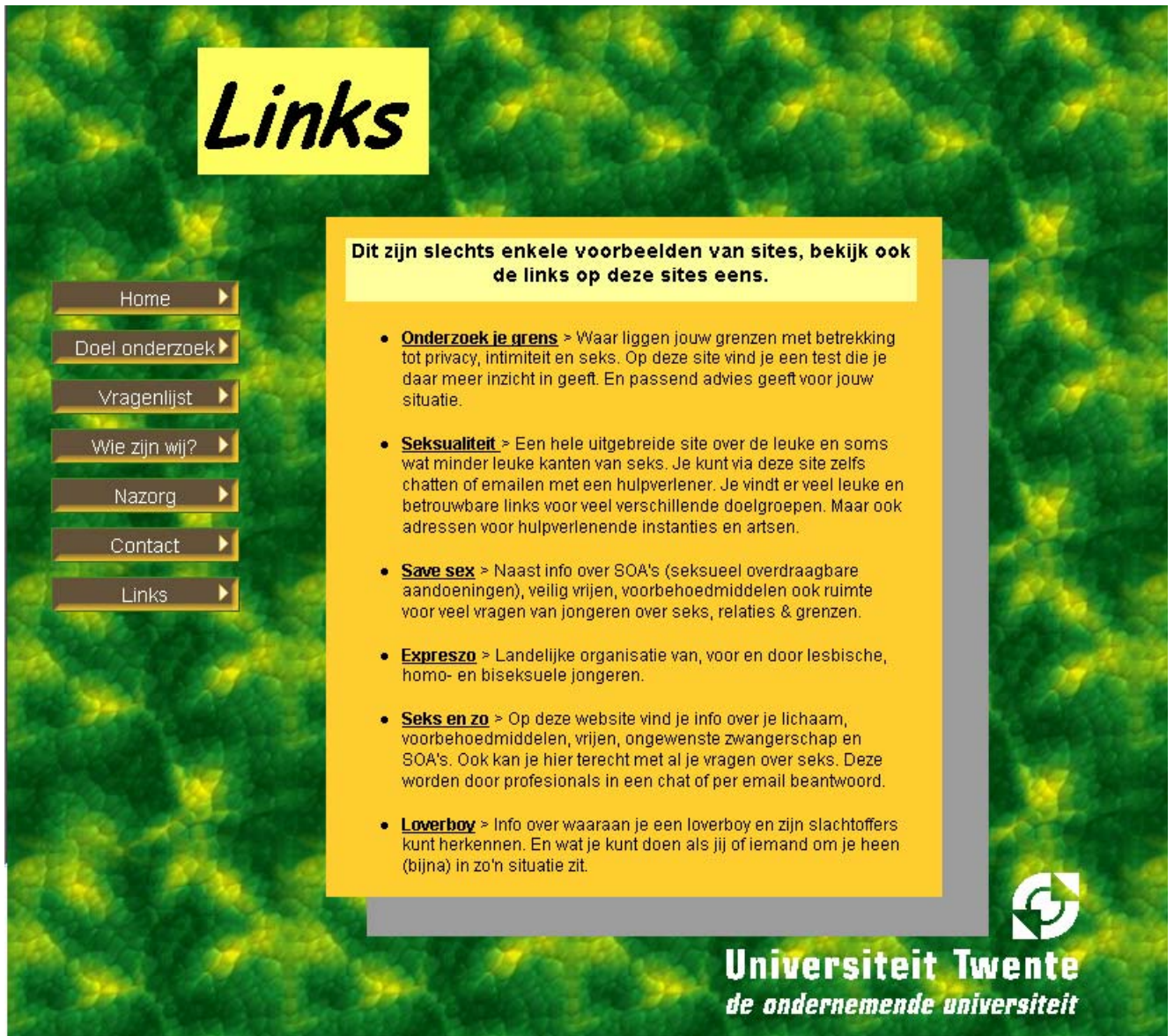
Nog even iets belangrijks!

Als je door deze vragenlijst of om andere redenen een vervelend of verdrietig gevoel hebt dan is het belangrijk dat je daarover praat. Als je hiervoor niet terecht denkt te kunnen bij je familie of vrienden dan kan dat bij de volgende mensen en instanties. Dit kan vaak anoniem en vrijblijvend.

- **Mentor of Schoolmaatschappelijk werk:** hier kan je terecht wanneer je niet lekker in je vel zit. Bijvoorbeeld door problemen met medeleerlingen of docenten, of problemen thuis of over geld.
- **Jongeren Informatie Punt:** In elke grote stad is een JIP dat je kunt bellen of bezoeken voor advies en hulpverlening aan jongeren. Over onderwerpen als seks, werken, drugs, recht, geld, wonen en vrije tijd.
- **Kindertelefoon:** 0800 0432 (14.00-20.00 uur, gratis). Voor kinderen en jongeren om te praten over alles wat je bezig houdt of dwars zit. Je hoeft je naam niet te noemen.
- **www.seksualiteit.nl:** Op deze website vind je alles over de leuke en minder leuke kanten van verliefd zijn en seks. Info over voorbehoedsmiddelen, SOA's, abortus. En als je liever niet naar je eigen huisarts gaat vind je hier adressen van **Centra van seksualiteit** waar je (anoniem) terecht kunt. Je kunt zelfs chatten of emailen met een hulpverlener.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Links

[Home](#) ▶
[Doel onderzoek](#) ▶
[Vragenlijst](#) ▶
[Wie zijn wij?](#) ▶
[Nazorg](#) ▶
[Contact](#) ▶
[Links](#) ▶

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van sites, bekijk ook de links op deze sites eens.

- **Onderzoek je grens** > Waar liggen jouw grenzen met betrekking tot privacy, intimiteit en seks. Op deze site vind je een test die je daar meer inzicht in geeft. En passend advies geeft voor jouw situatie.
- **Seksualiteit** > Een hele uitgebreide site over de leuke en soms wat minder leuke kanten van seks. Je kunt via deze site zelfs chatten of emailen met een hulpverlener. Je vindt er veel leuke en betrouwbare links voor veel verschillende doelgroepen. Maar ook adressen voor hulpverlenende instanties en artsen.
- **Save sex** > Naast info over SOA's (seksueel overdraagbare aandoeningen), veilig vrijen, voorbehoedmiddelen ook ruimte voor veel vragen van jongeren over seks, relaties & grenzen.
- **Expreszo** > Landelijke organisatie van, voor en door lesbische, homo- en biseksuele jongeren.
- **Seks en zo** > Op deze website vind je info over je lichaam, voorbehoedmiddelen, vrijen, ongewenste zwangerschap en SOA's. Ook kan je hier terecht met al je vragen over seks. Deze worden door professionals in een chat of per email beantwoord.
- **Loverboy** > Info over waaraan je een loverboy en zijn slachtoffers kunt herkennen. En wat je kunt doen als jij of iemand om je heen (bijna) in zo'n situatie zit.

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Bijlage II: Eerste vooronderzoek seksuele handelingen en relaties

Vooronderzoek seksuele moraal

Voor mijn onderzoek naar de seksuele moraal van adolescenten ben ik op zoek naar vormen van grensoverschrijdend seksueel gedrag in de breedste zin. Vandaar dit vragenlijstje waarbij ik jouw hulp nodig heb. Want wat vind jij grensoverschrijdend seksueel gedrag? Welke vormen van seks en seksuele relaties en omgangsvormen vind jij niet normaal. Het kan hier zowel om gedragingen en relaties die veel en al lang voorkomen gaan, maar ook om “nieuwe” vormen die de laatste jaren bijvoorbeeld in de media zijn geweest. Het gaat om jouw mening, eerlijk en open.

De vragenlijsten zullen **anoniem** worden verzameld en verwerkt.

Wat is jouw leeftijd?

.....

Wat is jouw geslacht?

vrouw / man

Studeer je nog? Ja/nee, zo ja om wat voor een opleiding gaat het?

☐ Basisschool ☐ Vwo

☐ Vmbo ☐ Mbo

☐ Mavo ☐ Hbo

☐ Havo ☐ Wo

Wat is je hoogst afgeronde opleiding?

☐ Basisschool ☐ Vwo

☐ Vmbo ☐ Mbo

☐ Mavo ☐ Hbo

☐ Havo ☐ Wo

Welk seksueel gedrag en welke vormen van relaties vind je niet normaal? Noem zoveel mogelijk seksuele handelingen en situaties die je niet vindt kunnen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hieronder staat een lijst van relaties en gedragingen die ik tot nu toe heb verzameld. Kun je aangeven wat je hiervan vindt. Omcirkel het getal wat het dichtst bij jouw mening komt. Als jij nog handelingen of situaties vindt ontbreken aan deze lijst vul ze dan alsjeblieft in, daar help je me enorm mee.

	Normaal	Kan soms voorkomen	Niet normaal	Mag absoluut niet
Seks zonder getrouwd te zijn	1	2	3	4
Seks wanneer men verloofd is	1	2	3	4
Seks binnen een vaste relatie	1	2	3	4
Seks wanneer je verliefd bent	1	2	3	4
Seks zonder zin (binnen relatie)	1	2	3	4
Homoseksueel/lesbisch huwelijk	1	2	3	4
Homoseksuele/lesbische relaties	1	2	3	4
Leeftijdsverschil meer dan 5 jaar Jongste onder de 17	1	2	3	4
Seks zonder relatie	1	2	3	4
Eenmalige seks zonder relatie	1	2	3	4
Seks zonder liefde/verliefd zijn	1	2	3	4
Seks om de lust (zonder relatie)	1	2	3	4
Seks voor materiaal	1	2	3	4
Seks voor diensten	1	2	3	4
Geld geven voor seks (geen prostitutie, incidenteel)	1	2	3	4
Geld aannemen voor seks (geen prostitutie, incidenteel)	1	2	3	4
Vrouwelijke prostitutie	1	2	3	4
Mannelijke prostitutie	1	2	3	4
Jeugdprostitutie	1	2	3	4
Iemand overhalen tot seks	1	2	3	4
Laten overhalen tot seks	1	2	3	4
Iemand dwingen tot seks	1	2	3	4
Gedwongen worden tot seks	1	2	3	4
Vreemdgaan zonder medeweten vaste partner	1	2	3	4
“Vreemdgaan” met medeweten van vaste partner	1	2	3	4
Seks met meerdere personen tegelijk	1	2	3	4
Naaktfoto's nemen	1	2	3	4
Naaktfoto's op internet	1	2	3	4
Seksfilmpjes maken	1	2	3	4
Seksfilmpjes op internet	1	2	3	4
Seksfeesten jongeren onderling	1	2	3	4
Seksueel getinte gesprekken in de kroeg	1	2	3	4
Seksueel getinte gesprekken op internet	1	2	3	4
Seks met ex vriend(in)	1	2	3	4

Bijlage III: Tweede vooronderzoek seksuele handelingen en relaties

Vooronderzoek seksuele moraal 2

Voor mijn onderzoek naar de seksuele moraal van adolescenten heb ik jou hulp nodig. Met behulp van het vorige vooronderzoek heb ik een zeer complete lijst met seksuele gedragingen kunnen samenstellen. Deze gedragingen zijn gescreend op gedragingen die op adolescenten van toepassing kunnen zijn. Voor het definitieve onderzoek gaat het echter om seksuele normen in het algemeen. Vandaar dit tweede vooronderzoek waarin het brede scala aan handelingen in samenhangende, overlappende categorieën wordt verdeeld. Om de objectiviteit van deze categorieën te verbeteren dit vooronderzoek

Wat is jouw leeftijd?

.....

Wat is jouw geslacht?

vrouw / man

Studeer je nog? Ja/nee, zo ja om wat voor een opleiding gaat het?

☐ Basisschool	☐ Vwo
☐ Vmbo	☐ Mbo
☐ Mavo	☐ Hbo
☐ Havo	☐ Wo

Wat is je hoogst afgeronde opleiding?

☐ Basisschool	☐ Vwo
☐ Vmbo	☐ Mbo
☐ Mavo	☐ Hbo
☐ Havo	☐ Wo

Wat denk jij dat bedoeld wordt met de seksualisering van de samenleving?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Welke seksuele handelingen, gedragingen en situaties “kunnen” nu wel maar bijvoorbeeld 35 jaar geleden niet? Welke zijn (bezig) om uit de taboesfeer te komen?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

De adolescenten in het definitieve onderzoek zullen slechts enkele situatieschetsen voorgeschoteld krijgen om daarmee hun normen te meten. Vandaar dat ik jou wil vragen om deze gedragingen te categoriseren in groepjes die het meest met elkaar gemeen hebben, een gezamenlijk noemer hebben. Kun je bij elk groepje aangeven wat jij de gezamenlijke noemer of het belangrijkste kenmerk van dat groepje vindt?

1. Seks voor het huwelijk
2. Seks zonder gevoel
3. Seks zonder zin
4. Seks zonder relatie
5. Bi- of homoseksualiteit
6. Seks voor de lust
7. Seks voor diensten
8. Seks voor materiaal
9. Seks voor geld
10. Seks na overhalen
11. Seks onder dwang
12. Groepseks
13. Trio's
14. Vreemdgaan
15. Seksfeesten jongeren onderling(rainbow party, lollipop party)
16. Vrouwenprostitutie
17. Mannenprostitutie
18. Jeugdprostitutie
19. Foto's (gewoon en op internet met of zonder toestemming)
20. Filmpjes (mobiel en webcam met of zonder toestemming)
21. One night stands
22. Seksueel getinte gesprekken (real-life en op internet)
23. Groot leeftijdsverschil
24. Strippen (reallife en webcam)
25. Relatie met meerdere personen
26. Orgie's
27. Seks onder de 15
28. Seks in de klas
29. Ongewenst iemand aanraken
30. Sadistische seks (combi geweld)
31. Seks in het openbaar
32. Onder groepsdruk "stoer en moet"
33. Seks op tv en internet
34. Seks met geestelijk onvolwaardigen
35. Pedofilie
36. Alles in combi met internet (risico's)
37. Niet vrije relaties (fysiek of mentaal)
38. Ongelijkwaardige situaties
39. Seks met dieren